

2006 kovo 30
Nr. 6

Lietuvos
Katalikų
Bažnyčios
informacijos
centro
leidinys

BAŽNYČIOS ŽINIOS

Šiame numeryje:

Bažnyčia Lietuvoje

Vilniaus arkivyskupijos kunigų susirinkimas	2
Šventosios Šeimos seserų kongregacijos 75-mečio minėjimas Marijampolėje	2
Konferencija apie dirbtinį apvaisinimą Mykolo Romerio universitete	5
Konferencija apie krikščionišką vadovavimą bendruomenei	4
Konferencija apie vyro vaidmenį šeimoje, visuomenėje ir Bažnyčioje	5
Mons. Juzef Obrembski 100 metų jubiliejaus šventė Maišiagaloje	6

Homilijos

DVI EISENOS Verbų sekmadienis	8
JIS PRISIKĖLĖ Velykos – Kristaus Prisikėlimas	9

Straipsniai

Kardinolas Joseph Ratzinger LAISVĖ IR TIESA	10
Kun. doc. dr. Arvydas Ramonas UNIVERSITETINĖ SIELOVADA	17

Bažnyčia pasaulyje

Popiežius ir kardinolai aptarė aktualias problemas	23
Pirmoji Benedikto XVI konsistorija	23
Žmogaus orumas ir visuotinė gerovė – aukščiausi kriterijai darbo pasaulyje	23
Politikai katalikai neturi remti abortų	24

Vilniaus arkivyskupijos kunigų susirinkimas

Kovo 8 d. įvyko eilinis Vilniaus arkivyskupijos kunigų susirinkimas. Jo metu arkivyskupijos bažnytinio meno komisijos narė menotyrininkė dr. Sigita Maslauskaitė kalbėjo apie bažnytinio meno vertybių, sovietiniais metais išvežtų į provincijos bažnyčias saugoti jas nuo sunaikinimo ar nacionalizavimo, surinkimą bei apsaugą. Kalbėjoja ragino klebonus vertingus liturginius reikmenis bei drabužius laikyti atskirose saugomose patalpose. Didesnės parapijos turėtų pagal galimybes steigti savo muziejus, kad bažnytinio meno vertybės būtų prieinamos žmonėms. Nesant galimybių parapijoje laikyti vertingų bažnytinio meno kūrinių, klebonai pakviesti juos atiduoti saugoti arkivyskupijos bažnytinio meno muziejui. Dr. S. Maslauskaitė taip pat akino klebonus bendradarbiauti su arkivyskupijos bažnytinio meno komisija, ypač restauruojant vertingus bažnytinis reikmenis. Būta atvejų, kai be specialistų pagalbos restauruojant liturginius indus sunaikinta jų meninė ir istorinė vertė.

Susitikime pristatyta būsimojo Bažnytinio paveldo muziejaus koncepcija. Anot kardinolo Audriaus Juozo Bačkio, tai turėtų būti ne tik senų liturginių reikmenų rinkinys, bet ir modernus centras, atliekantis ir pažintinę, ir evangelizacinę bei katechetinę funkcijas. Kol bus suremontuotos muziejaus patalpos bernardinų vienuolyne ir Šv. Mykolo bažnyčioje, bažnytinio paveldo salė veiks Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Susirinkime taip pat aptarti kunigų išlaikymo fondo reikalai. Mons. Kęstutis Latoža informavo apie sudarytą darbo grupę, kuri rūpinasi šio fondo steigimu arkivyskupijoje. Fondas būtų skirtas kunigų išlaikymui senatvės, ligos ir negalios atveju, taip pat iš jo būtų padengiamos kunigų laidojimo išlaidos. Darbo grupė numato diferencijuoti įmokas į fondą pagal kunigų pajamas. Mons. K. Latoža sakė, kad šiuo metu vyksta darbo grupės derybos su keliais bankais dėl tokio fondo įkūrimo. Bankams keliamos etinės investicijų sąlygos, reikalaujant, kad fondo pinigai nebūtų investuojami į su moralės normomis nesiderinančias sritis.

Susirinkime pateikta Vilniaus arkivyskupijos 2005 metų statistika, aptarti kiti svarbūs klausimai. Jo dalyviai paraginti prisiminti ir pagerbti kovo mėnesį 100 metų jubiliejų švenčiantį mons. Juzefą Obrembskį ir 85 metų sukaktį minintį t. Vaclovą Aliulį MIC.

-kzv-

Šventosios Šeimos seserų kongregacijos 75-mečio minėjimas Marijampolėje

Kovo 18 d. Vilkaviškio vyskupijai priklausanti Šventosios Šeimos seserų kongregacija iškilmingai paminėjo vienuolijos 75-metį ir jos įkūrėjos Elzbietos Bendoravičiūtės (1906–1937) gimimo 100-ąsias metines. Šventė vyko Marijampolės šv. Vincento Pauliečio bažnyčioje, menančioje šios kongregacijos pradžią. Būtent čia prieš 75 metus įsteigtos lietuvaikių katalikių bendrijos „Sesutės“ pirmosios narės Dievo akivaizdoje pasižadėjo gyventi skastybės, neturto ir klusnumo dvasia. Ši bendrija 1947 m. patvirtinta kaip diecezinė Šventosios Šeimos seserų kongregacija.

Iškilmingoms jubiliejaus šv. Mišioms vadovavo apaštališkasis nuncijus arkivyskupas Peteris Stephanas Zurbriggenas kartu su Kauno arkivyskupu metropolitu Sigitu Tamkevičiumi SJ, Vilkaviškio vyskupu Rimantu Norvila ir vyskupu emeritu Juozu Žemaičiu MIC. Išangos žodyje nuncijus pasveikino visus popiežiaus Benedikto XVI vardu, o vienuolijos įkūrėją

Paskyrimai

Vilkaviškio vyskupijoje

Lietuvos Kunigų marijonų provincijos vyresniajam prašant, kun. **Darius Tomas Davainis** MIC atleistas iš Marijampolės šv. arkangelo Mykolo bei Patašinės parapijų klebono pareigų ir paskirtas Marijampolės šv. arkangelo Mykolo parapijos rezidentu.

Lietuvos Kunigų marijonų provincijos vyresniajam prašant, kun. **Andrius Šidlauskas** MIC atleistas iš Marijampolės šv. arkangelo Mykolo parapijos vikaro pareigų ir paskirtas Marijampolės šv. arkangelo Mykolo bei Patašinės parapijų klebonu.

-Vk-

Suspendavimas

Kun. **Romualdas Liachavičius** suspenduotas nuo visos kunigiškos veiklos Katalikų Bažnyčioje (*a divinis*).

-Vk-

Lietuvos teatralų susitikimas Šiluvoje

Kovo 13 d. Šiluvos Švč. M. Marijos Gimimo bazilikoje melstasi ir už Lietuvos teatro meno puoselėtojus. Šv. Mišias koncelebravo arkivyskupas Sigitas Tamkevičius.

Po šv. Mišių Kauno kurijos, Šiluvos parapijos bei Jono Pauliaus II namų iniciatyva šių namų salėje įvyko Lietuvos teatralų atstovų susitikimas. Susitikime dalyvavo arkiv. S. Tamkevičius, pasveikinęs teatralus ir padėkojęs už jų kūrybą.

Klaipėdos, Šiaulių dramos teatralų bei Kauno lėlių teatro vadovus bei aktorius Vilkaviškio vyskupijos kun. Rytis Baltrušaitis supažindino su popiežiaus Jono Pauliaus II „Laišku menininkams“, kviečiančiu tęsti Dievo kūrybą ir „tarnauti grožio tarnyboje“.

Laiško teiginys „Bažnyčiai reikia meno. Ar <...> manui reikia Bažnyčios?“ tapo dalyvavusiųjų susitikime diskusijos tema. Teatralai pasidalijo mintimis apie teatro vaidmenį visuomenėje; pripažino, jog teatras turi daug sąsajų su Bažnyčia, nes taip pat ugdo žmogaus dvasią; apgailėstavo, jog kūrėjai, siekdami išlikimo, neretai turi vaikytis komercijos.

Tą dienį Šiluvą susirinkę menininkai dėkojo už susitikimo galimybę, nes, pasak Šiaulių dramos teatro trupės vedėjo aktorius Vlado Baranauskas, „per ieškojimus atrandamos vertybės“. „Šiandieninei visuomenei reiktų daugiau vienu su kitais dialogo“, – baigdamas susitikimą sakė arkiv. S. Tamkevičius.

-dalg-

LBD generalinė asamblėja

Vasario 25 d. liuteronų parapijos patalpose įvyko Lietuvos Biblijos draugijos (LBD) generalinė asamblėja. Jos pradžioje darbuotojus, direktorių tarybos bei Bažnyčių – steigėjų narius pasveikino ir pasimelsti kvietė direktorių tarybos prezidentas kun. Vaclovas Aliulis MIC. Giedojo evangelikų sekmininkų Bažnyčios ansamblis. Vėliau perskaitytas draugijos tarybos nario evangeliko baptisto pastoriaus Alberto Latužio sveikinimas. Evangelikas reformatas dr. Mykolas Mikalajūnas pasveikino draugijos prezidentą kun. V. Aliulį artėjančio 85-mečio proga.

Susirinkime pristatytas tarptautinis projektas „Viso pasaulio tautų žmonės ranka rašo Bibliją gimtąja kalba“ (koordinatoriė Sophie Kotzer), Lietuvoje pradėtas „Litexpo“ parodų rūmuose vykusiame Baltijos–Vilniaus studijų ir knygų mugėje vasario 23 d., kur pirmąją Biblijos eilutę savo ranka įrašė kun. V. Aliulis MIC.

LBD direktorius M. Mikalajūnas pateikė 2005 m. ataskaitą, paragino Bažnyčias aktyviau bendradarbiauti, aukoti numatomiems projektams. Evangelikė liuteronė, draugijos direktoriaus pavaduotoja Vilma Sabutienė pristatė projektams vadovausiančių naują Biblijos draugijos darbuotoją evangeliką sekmininką Tomą Mačeliūną. Katalikė Vilhelmina Kalinauskienė papasakojo apie draugijos organizuojamas kilnojamas parodas, ypač „Keliaujanti Biblija po Lietuvą“, kuri, per penkerius metus surengta 22 miestuose, kovo mėnesį bus atidaryta LR Seime. Finansinė stačiatikė Tatjana Melničenko supažindino su finansiniais draugijos reikalais. Vadybininkas ir ūkio dalies vedėjas katalikas Juozas Lissas papasakojo apie Biblijos draugijos knygų, taip pat ir Šventojo Rašto platinimą, bendradarbiavimą su knygynais, mokyklomis. Buvo perskaitytas revizijos komisijos parengtas pranešimas. M. Mikalajūnas minėjo, kad svarbiausias

Elzbietą Bendoravičiūtę palygino su Šventajame Rašte giriamomis moterimis, jautriomis laiko ženklams ir žmonių poreikiams. Trečiajį ir ketvirtąjį praeito amžiaus dešimtmetį Lietuvoje jis pavadino ypatingu laiku, kai Šventoji Dvasia padarė „nuostabių dalykų“ (Mk 5, 19) širdyse, atsiliepusiose į jos įkvėpimus. Greta E. Bendoravičiūtės nuncijus paminėjo šiame krašte gyvenusius ir panašiu metu palyginti jaunus mirusius pal. Jurgį Matulaitį (1871–1927) bei šv. Mariją Faustina Kowalską (1905–1938), Dieviškojo Gailestingumo apaštalę.

Per pamokslą vysk. R. Norvila peržvelgė vienuolijos istoriją, pabrėždamas, kad ir sovietmečiu seserys išlaikė pašvęstajam gyvenimui esmingą bendruomeninį gyvenimo būdą, pagal galimybes uoliai apaštalavo, dirbdamos ligoninėse, katechizuodamos vaikus bei kitaip talkindamos parapijose, organizuodamos rekolekcijas jaunimui, dalyvaudamos leidžiant ir platinant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“.

Po šv. Mišių į susirinkusius kreipėsi vienuolijos vyresnioji ses. Sigutė Kopalinskaitė SF, pristatydama įkūrėjos E. Bendoravičiūtės asmenį ir supažindindama su dabartine seserų veikla. Ji pastebėjo, kad prieš 75 metus įsteigta lietuvių katalikų bendrija „Sesutės“ buvo atvira ir neturinčioms kraičio ar silpnesnės sveikatos mergaitėms, kurių nemaža dalis vienuolinio pašaukimo keliu lig tol galėdavo eiti tik išvykusios į užsienį. E. Bendoravičiūtė uoliai darbuos, organizuodama „Sesučių“ veiklą. Ji įsteigė amatų mokyklą, kurioje merginos buvo mokomos siūti, megzti, austi, namų ruošos, bendrojo lavinimo dalykų, tikėjimo tiesų. Taip formavosi apaštalaujanti ir krikščioniškos artimo meilės darbus vykdančios vienuolijos pamatai. E. Bendoravičiūtės pradėtoje rašyti konstitucijoje pabrėžta savita bendrijos charizma – paprastumas bei šeimyniškumas.

Ses. Sigutė Kopalinskaitė SF informavo, kad šiuo metu vienuolijai priklauso 32 seserys, besidarbuojančios ne tik Marijampolėje, kur įsikūręs kongregacijos centras, bet ir Popiežiškojoje lietuvių šv. Kazimiero kolegijoje Romoje, apaštališkojoje nunciatūroje Vilniuje, taip pat Kaune ir Vilkaviškyje. Seserys rengia sužadėtinius šeimos gyvenimui, organizuoja šeimų sambūrius, talkina vaikų bei jaunimo sielovadoje, ruošdamos sakramentams, dirbdamos mokyklose, rengdamos vasaros stovyklas, žygius, rekolekcijas. Jos tiek asmenine, tiek bendruomenine malda taip pat stengiasi užtarti visus, kuriems reikalinga dvasinė pagalba.

Pabaigoje Šventosios Šeimos kongregacijos seseris sveikino įvairių vienuolijų atstovės, jaunimas iš Vilkaviškio, Vilniaus ir Marijampolės, kiti bičiuliai.

-apn-

Konferencija apie dirbtinį apvaisinimą Mykolo Romerio universitete

Kovo 17 d. Mykolo Romerio universitete (MRU) buvo surengta konferencija „Dirbtinio apvaisinimo medicininiai, etiniai ir teisiniai aspektai“. Pranešimus skaitė medikai, teisininkai ir kitų su dirbtinio apvaisinimo (DA) problematika susijusių sričių specialistai iš Italijos, Didžiosios Britanijos bei Lietuvos.

Konferenciją atidaręs ir dalyvius bei svečius pasveikinęs MRU Teisės fakulteto dekanas prof. Juozas Žilys teigė, jog visada atviras diskusijoms universitetas surengė šią konferenciją reaguodamas į dirbtinio apvaisinimo aktualiją.

Konferencijos viešnia Josephine Quintavalle, Didžiosios Britanijos reprodukcinių etikos komiteto pirmininkė, kalbėjo apie DA patirtis savo šalyje

bei su tuo susijusias socialines ir etines problemas, pabrėžė DA būdu pradėtų embrionų šaldymo etinį ir moralinį problemišumą, atkreipė dėmesį, jog šiuolaikinės technologijos leidžia vietoje embrionų šaldyti moters kiaušialąstes, ir tai yra tinkamiausia alternatyva, nesukelianti moralinių bei etinių prieštaravimų.

Pranešėja iš Italijos teisininkė prof. Claudia Mazzucato (Milano Sacro Cuore universitetas) apie DA problematiką kalbėjo teisiniu aspektu. Ji teigė, jog žmogaus teises lemia pati žmogaus prigimtis, bet ne įstatymai ar teisės dalykai. Žmogui dėl jo žmogiškosios prigimties „priklauso“ žmogaus teisės, o įstatymai jas tik gina. Dėl šios priežasties žmogaus gyvybei priklausančios teisės turi būti gerbiamos ir tinkamai ginamos nuo pat jos prasidėjimo.

Konferencijos dalyviai iš Lietuvos kalbėjo apie DA aktualijas ir apie tai, ką reikėtų atsižvelgti rengiant šį įstatymo projektą. Gydytojas Eimantas Švedas pateikė DA būdų efektyvumo vertinimą. Panevėžio teritorinės ligonių kasos Kontrolės skyriaus vedėja Birutė Kavaliauskienė atkreipė dėmesį į problemas, kurios kiltų, jei DA būtų finansuojamas iš teritorinių ligonių kasų. MRU docentas dr. Jonas Juškevičius pateikė Lietuvos Respublikos DA įstatymo projekto (IXP–1966(2)A) teisinę analizę.

Konferencijoje, sulaukusioje nemažai visuomenės dėmesio, dalyvavo įvairių organizacijų atstovų, LR Seimo narių bei kitų besidominčių DA klausimu. Jos pabaigoje išsirutuliojo diskusija, palaipsiui peraugusi į debatus. Renginys parodė, jog diskusija apie DA įstatymą Lietuvoje anaip tol nėra išsemta.

-smat-

Konferencija apie krikščionišką vadovavimą bendruomenei

Kovo 17 d. Kauno arkivyskupijos konferencijų salėje sutuoktinių pora Michelle ir Peteris Moranai iš Didžiosios Britanijos vedė antrąją konferencijų ciklo „Stiprėk Kristaus malonėje!“ dalį – tęsė jų prieš dvejus metus Lietuvoje pradėtus seminarus apie vadovavimo tarnystę. Katalikų evangelizacijos centro (KEC) organizuotame renginyje gausiai dalyvavo parapijų bei įvairių kitų katalikiškų bendruomenių – mokyklų, vienuolių, verslo organizacijų – vadovai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Kėdainių, Kretingos, Lazdijų ir kitų Lietuvos vietovių. Konferencijos tikslas, anot KEC direktoriaus Jeronimo Serebrinsko, – katalikišku požiūriu pažvelgti į vadovavimo tarnystę bei stiprinti vadovavimo įgūdžius.

Aptardami darbo komandoje specifiką bei problemas, M. ir P. Moranai supažindino, kaip vadovavimą derinti su krikščionybės dvasia. Sutuoktiniai dalijosi 20 metų patirtimi vadovaujant pačių įsteigtai evangelizacinei katalikų bendruomenei „Sion“ bei daugelį metų ugdamant Europos bei Afrikos krikščionių bendruomenes. Popiežius Jonas Paulius II yra padėkojęs M. Moran už šią veiklą. P. Moranas, savo pastoracinę tarnystę praturtinantis ir kaip kompozitorius bei muzikantas, konferencijos dalyviams pabrėžė, jog ir šeima, ir darbą komandoje lydės sėkmė, jei bus laikomasi svarbiausio žmonių bendravimo principo: girdėti kitą bei jį skatinti: „Kai, susidūręs su problema, pats kalbi, gauni tik pusę atsakymo... Aš ir žmona esame skirtingi, bet mūsų dovanos papildo viena kitą – vienas iš kito išmokstame daug gera“.

M. Moran teigimu, mūsų dienomis net verslo pasaulis, ieškodamas veiksmingesnių valdymo metodų, vis dažniau atmeta diktatorišką vadovavimą bei beatodairiško pelno vaikymąsi engiant pavaldinius ir renkasi Biblijoje siūlomą vadovavimą tarnaujant. Tobulas tokio vadovavimo tarnaujant pavyzdys buvo Jėzus. Netikęs vadovavimas minimas Ezekielio pra-

projektas šiandien – konkordancija. Jau šiais metais su nuorodomis norima išleisti Naujajį Testamentą, o vėliau ir Senąjį. Ketinama leisti Bibliją ir garso kasetėmis. Leidžiant Bibliją nartata suvienodinti vardus, vietovardžius.
-jj-

Pažaislio vienuolyno ikonografinės programos

Kovo 22 d. Kauno arkivyskupijos muziejuje įvyko trečioji ciklo „Lietuvos dailės istorijos eskizai“ paskaita. Sakralinės dailės tyrinėjimų atradimais šįkart pasidalijo menotyras dr. Laima Šinkūnaitė. Iliustruotoje paskaitoje „Baroko pilnatis Pažaislio kamaldulių vienuolyne“ Pažaislio architektūrinį ansamblį mokslininkė aptarė ikonografiniu aspektu.

Kadangi baroko žmogaus idealas buvo palikti pėdsaką amžinojoje istorijoje – ne žemiškojoje, kaip geidė renesanso žmogus, – tai, pasak dr. L. Šinkūnaitės, ir lėmė šio meninio stiliaus dvasingumą, jo ikonografinį gilumą. Suvokti Pažaislio vienuolyno ansamblio ikonografinės prasmės padeda ir kamaldulių regulos, pagal kurią jį buvo projektuojamas, pažinimas. Pažaislio ansamblis buvo kuriamas kaip didžiausias, svarbiausias tarp kamaldulių kongregacijos vienuolynų Lenkijos–Lietuvos valstybėje. Kongregaciją simbolizuoja Pažaislio bažnyčios kupolai. Pasak dr. L. Šinkūnaitės, nežinoma, kas projektavo šį darnios, tobulai harmoningos kompozicijos vienuolyno ansamblį: Kristupo Zigmanto Paco archyvas yra dingęs. Ansamblio statybai vadovavo broliai architektai Pietras ir Karlas Putiniai (Kaune jie statė ir Karmelitų bei Dominikonų bažnyčias).

Pranešėja išsamiai aptarė Pažaislio vienuolyno architektūrą, barokui būdingą ovalą, simbolizuojantį nuolatinių judėjimą, kitimą. Lietuvos kancelerio K. Ž. Paco rūpesčiu 1664 m. pradėto statyti ir 1712 m. pašventinto kontempliatyvaus vienuolyno alėja į ovalą išplatėja prieš didžiuosius – Šventuosius – vartus. Ovalas pasikartoja ir bažnyčios fasade. Šiame ovalo ižiūrimas kamaldulių kongregacijos herbas. Herbas yra ir didžiųjų vartų frontone. Įdomiausia, kad herbas – taurė, iš kurios geria du balandžiai, bei žvaigždė virš jų – atsispindi ir pačiame vienuolyno sklypo plane.

Dr. L. Šinkūnaitė vaizdžiai pristatė svarbiausią Pažaislio ansamblio temą – Švč. Mergelės Marijos gyvenimą, perteiktą bažnyčios freskose, molbertiniuose paveiksluose: vaizduojamas Dievo Motinos bei Kūdikėlio gimimas, apsilankymas pas Elzbieta, Marijos užmigimas, žengimas į anapusybę, karūnavimas. Meistriškuose ansamblio kūriniuose taip pat atsispindi Jėzaus tema, plėtojamos ir šventųjų (Brunono, Benedikto, Romualdo, Pranciškaus Salezo ir kt.) temos. Vienuolika paveikslų vaizduoja taikos misionieriaus pagoniškose baltų žemėse – Prūsijoje ir Lietuvoje – vokiečio Brunono (970–1009) gyvenimo ciklą. Didžiama Pažaislio freskų ir drobių – italo Mykolo Arkangelo Palonio darbai.

Savitas – šešiakampis – yra Pažaislio Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios planas. Šeši, pasak L. Šinkūnaitės, – ypatingas skaičius, simbolizuojantis tobulą Dievo meilę. Į Pažaislio bažnyčią patenkama praėjus šešias angas.

Dr. L. Šinkūnaitė suabejojo, ar Pažaislio vienuolyną įmanoma išgelbėti valstybės biudžeto lėšomis. Jos nuomone, derėtų kreiptis į fondus kitose šalyse.

-jkk-

Melstasi už Prisikėlimo bažnyčios statybininkus

Kovo 16 d. Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje melstasi už statybinės organizacijos AB „YIT Kausta“, švenčiančios 40-ies metų jubiliejų, darbuotojus. Šv. Mišias koncelebravo parapijos klebonas dekanas kun. Vytautas Grigaravičius, vikaras kun. Julius Grigonis, svečias iš Šilalės kun. Mindaugas Alekna.

Per pamokslą kun. V. Grigaravičius gausiai susirinkusiems „YIT Kausta“ darbuotojams sakė: „Prisikėlimo bažnyčia vainikavo 40-ies metų darbą. Jūs dėka čia šiandien galime garbinti ir šlovinti Dievą. Ir Dievas laimino jus, teikė malonių, nes per visą darbų laikotarpį čia neįvyko nė vieno nelaimingo atsitikimo, jokių rimtų traumų“.

Šv. Mišių pabaigoje klebonas kun. V. Grigaravičius įteikė popiežiaus Benedikto XVI palaiminimo raštą „YIT Kausta“ darbuotojams jubiliejaus proga. Su Pastoracinės tarybos atstovais jis taip pat pasveikino asmeninį jubiliejų švenčiantį bendrovės direktorių Antaną

našystėje (plg. 34, 1–6), kai ganytojai ganė tik save, bet ne kaimenę, skerdė avis jų neganę, nusilpusių negydė, pasiklydusių neieškojo, valdė jas jėga ir smarkumu, todėl avys virto žvėrių ēdesiu ir išsisklaidė. „Gal ir jums pažįstamas valdymo metodas, būdingas kolonijinei Afrikai, – fariziejiškas, grįstas vadovo jėga, jo poreikių tenkinimu?“ – klausė Michelle.

Kalbėtojos žodžiais, pirmasis vadovavimo tarnaujant principas – investuoti į pavaldinį, stengtis auginti bendruomenės narius, tobulinti jų įgūdžius, ugdyti atsakomybę. Priešingu atveju, – kai vadovas susitelkia vien į darbo rezultata, – darbuotojai neįaučia atsakomybės, nesutaria tarpusavyje. Kita vertus, kai vadovas pernelyg dėmesingas pavaldiniams, dėl to jaukiausiai besijaučiantis kolektyvas rūpinasi tik vidiniais reikalais, o ne bendra užduotimi. Taigi vadovui būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp dėmesio žmonėms bei tikslo, dėl kurio gyvuoja bendruomenė.

Antrasis krikščioniško vadovavimo principas susijęs su vizija bei viltimi. „Mes, vadovai, turime žmonėms išaiškinti bendruomenės užduotį, kuri turi būti realistiška“, – teigė M. Moran. Vengtina viziją primesti – būtina skatinti žmones prisidėti savo dovanomis ją kuriant. Tarnaujantis vadovas, pasak Jėzaus, pažįsta kiekvieną avį; žinotinas ne tik žmogaus vardas – atpažintinos ir jo dovanos, t. y. gebėjimai. Taip skatinamas bendruomenės narių kūrybiškumas. Jei vadovai vengia kūrybiškų, iniciatyvių žmonių, atsiranda jų kaita.

Pasak prelegentų, vadovas turi jausti pareigą brandinti savo asmenybę; pavyzdžiu galėtų būti Šventajame Rašte pateiktas gero vadovo paveikslas: rodas pavyzdį „žodžiu, elgesiu, meile, tikėjimu, skaistumu“ (1 Tim 4, 12), ne savavalis, ne pikčiurna, ne gobšuoilis ir pan. (plg. Tit 1, 7–8). Pasak M. ir P. Moranų, rizikinga, bet veiksminga savo būdo bruožus aptarti su grupele, turinčia bendrą tikslą; bet prelegentai nepatarė apie tai kalbėtis su tais, „kurie sako tai, ką norėtumėte girdėti“. Kai vadovas bręsta paisydamas kitų žmonių, tvirtėja ir bendruomenė. Vadovas yra tas, kuris į visumą – kūną sujungia Naujajame Testamente minimas įvairias kūno dalis – bendruomenės narius: pasitikėdami sujungiančiuoju, jie jaučiasi saugūs.

Ketvirtasis katalikiškos dvasios vadovavimo principas – atsakingumas. Geras vadovas turi būti autoritetas, bet ne diktatorius. Kai vadovas stokoja autoriteto, gali kilti intrigų, nesutarimų, taigi menkėja darbo efektyvumas. „Vadovas turi žinoti ir kitų bendruomenės narių įgūdžius, žinias, savybes, kad kai kada užleistų jiems vietą. Vadovui nebūtina jaustis labiausiai įgudusiam. Geroje komandoje galime kliautis kitais“, – sakė M. Moran. „Vadovo uždavinys – drąsinti, skatinti komandą, pabrėžti, kad mes visi tai padarėme. Senieji vadovavimo būdai grįsti individualizmu – tuo, ką aš, vadovas, padariau, o tarnyste grįstas vadovavimas – tuo, ką mes visi padarėme“, – taip paskutinįjį krikščioniško vadovavimo principą apibūdino M. Moran.

Katalikiškų bendruomenių vadovų susidomėjimą sukėlusį ciklą „Stiprėk Kristaus malonėje!“ M. ir P. Moranai žada tęsti Lietuvoje po dvejų metų.

-jkk-

Konferencija apie vyro vaidmenį šeimoje, visuomenėje ir Bažnyčioje

Kovo 19 d. Kauno arkivyskupijos jaunimo centre Katalikų evangelizacijos centras (KEC) surengė konferenciją vyrams. Renginyje dalyvavo apie 80 skirtingo amžiaus vyrų iš įvairių Lietuvos regionų, daugiausia iš Kauno ir Klaipėdos. Konferencijos pranešėjai – Lietuvos Vyskupų Konferencijos sekretorius mons. Gintaras Grušas ir Didžiosios Britanijos „Sion“ katalikų

bendruomenės vadovas Peteris Moranas, išsamiai aptarę kataliko vyro vaidmenį šeimoje, visuomenėje ir Bažnyčioje.

Įžangoje mons. G. Grušas kėlė klausimą apie šiuolaikinio vyro tapatybę, analizavo žiniasklaidos formuojamą vyro įvaizdį ir kaip priešingybę jam pateikė tobulą vyro tapatybės paveikslą – Jėzaus asmenį. Kalbėtojas atskleidė vyriškumo raiškai būdingą nuotykių, ieškojimo, kovos aspektą.

P. Moranas ragino dalyvius pažvelgti į save remiantis šeimoje ar visuomenėje atliekamais vaidmenimis. Gyvenime sutiktų žmonių ir šventųjų pavyzdžiais jis iliustravo tarnystės visuomenėje poreikį. Kaip tikrąjį vyriškumą P. Moranas akcentavo „buvimą dėl kito“. Evangelijos ištraukomis pranešėjas atskleidė vyro tapatybę, nusakė jo žmogiškąsias savybes kaip meilės ir tarnavimo apraiškas. Remdamasis Katalikų Bažnyčios katekizmu, kalbėtojas priminė kiekvieno pakrikštytojo dalį kunigiškojoje, pranašiškojoje ir karališkojoje tarnystėje ir ragino sąmoningai savo darbu bei visuomenine veikla dalyvauti pašventinant laikiną žemiškąją tikrovę.

Mons. G. Grušas aptarė vyro vaidmenį Bažnyčioje. Jis vaizdžiai pateikė žiniasklaidos formuojamą Bažnyčios paveikslą ir palygino jį su Vatikano II Susirinkime suformuluotais Bažnyčios įvaizdžiais, taip pat pakomentavo *Ef 5, 22–33* raginimą vyrams mylėti žmonas, kaip Kristus mylėjo Bažnyčią. Nepraktikuojančius katalikus kalbėtojas palygino su neįgaliaisiais – Bažnyčia visuomet buvo silpniausiųjų priebėga, todėl ji neatstumia ir turinčių tikėjimo „negalią“, ieškančių „minimalaus“ tikėjimo. Mons. G. Grušas parodė, kad Jėzaus vyriškumo paslaptis slypi jo santykiuose su Tėvu. Savo kalbą jis baigė trumpa susitaikinimo malda.

Konferencija baigėsi šv. Mišiomis, kurias koncelebravo arkivyskupas Sigitas Tamkevičius ir mons G. Grušas. Per pamokslą arkiv. S. Tamkevičius nusakė kelias vyriškumo pakopas nuo žemiausių bei primityviausių iki visuomenės pagarbos nusipelnančių apraiškų. Pasak jo, Jėzus savo pasiaukojimu ant kryžiaus pranoksta minėtas vyriškumo raiškos pakopas. Primindamas šventojo Juozapo iškilnę, arkivyskupas ypač pabrėžė Juozapo tvirtumą, tylų tarnavimą ir tikėjimą.

-smat-

Mons. Juzef Obrembski 100 metų jubiliejaus šventė Maišiagaloje

Kovo 19 d. Vilniaus arkivyskupijos Maišiagalos parapijoje buvo švenčiamas emerito jubilato monsinjoro Juzef Obrembski (Józef Obrębski) 100 metų jubiliejus. Švč. M. Marijos Ėmimo į dangų bažnyčioje šv. Mišioms vadovavo Vroclavo arkivyskupas emeritas kardinolas Henrykas Romanas Gulbinowiczius; jas koncelebravo Maskvos arkivyskupas Tadeusz Kondrusiewiczus, Vilniaus arkivyskupo augziliaras vyskupas Juozas Tunaitis, Baltstogės arkivyskupas Wojciechas Ziemia, Poznanės arkivyskupas emeritas vyskupas Juliuszas Paetzas, Radomo vyskupas emeritas Edwardas Materskis, Gardino vyskupas Aleksanderis Kaszkiewiczus, Drohičyno vyskupas Antonis Pacyfikas Dydcyzius, Minsko–Mogiliovo arkivyskupo augziliaras vyskupas Antoni Dziemianko ir 20 kunigų iš aplinkinių parapijų. Pats jubilatas Juzef Obrembski dėl garbingo amžiaus ir sveikatos tuo pat metu šv. Mišias aukojo savo kambarėlyje, jam asistavo kunigas Tadeuš Jasinski. Iškilnių dalyviai monsinjorą galėjo matyti bažnyčioje ir šventoriuje įrengtuose ekranuose. Lenkijos televizija ne tik surengė teletiltą, bet ir transliavo šv. Mišias.

Per pamokslą Radomo vysk. E. Materskis pabrėžė, jog monsinjoras jubilatas, kunigo tarnystę einantis septyniasdešimt ketvirtus metus, nuolat

Butkų. Po šv. Mišių darbuotojai apžiūrėjo kolumbariumą, konferencijų salėje žiūrėjo filmą „Prisikėlimas“.

-bvas-

Keliais žodžiais

Papilė. Kovo 17 d. Papilės S. Daukanto vid. mokykloje moksleiviams surengti gavėnios susitikimai. Juos vedė Telšių vyskupijos rekolekcinio veikimo organizacijos vyr. koordinatorius, Telšių vyskupijos V. Borisevičiaus kunigų seminarijos dėstytojas, Kartenos klebonas teol. lic. kun. Rolandas Karpavičius. Moksleiviams skirtos Sutaikinimo pamaldos vyko Šv. Juozapo bažnyčioje. Vakare kun. R. Karpavičius Lazdynų Pelėdos muziejuje susitiko su miestelio kultūros atstovais. Svečias susirinkusiems atskleidė pagrindinius gavėnios bruožus, atsakė į klausimus.

-tv-

Pernarava. Kovo 17 d. Pernaravos Nukryžiuotojo Jėzaus parapijos klebonijoje vyko Josvainių ir Pernaravos parapijų vaikų savaitgalio stovykla „Tebūnie stovykla“, kurioje dalyvavo 22 vaikai. Stovyklos rengėjų komandą sudarė klebonas kun. Renaldas Šumbrasuskis, katechetė Genovaitė Pundinė, jaunimo ir vaikų choro vadovė Aušra Giedrienė, studentės Giedrė Laucytė ir Margarita Budrytė. Į stovyklą buvo pakviesti ne tik pernai Pirmąją Komuniją priėmę vaikai, bet ir aktyviai lankantys bažnyčią, tikybos pamokas, besirengiantys birželio mėnesį priimti Švč. Sakramentą. Stovyklos programa buvo skirta susipažinti, ugdyti draugiškumą, gilinti tikėjimą, malda, mokytis dalytis ir būti drauge. Šv. Juozapo dienos išvakarėse netrūko ir šokių, nes svečiai iš Šėtos jaunimo centro mokė stovyklautojus bendruomeninių šokių. Daugumai vaikų tai buvo pirmoji stovykla jų gyvenime. Meldžiantis dėkoto Dievui už geros valios žmones, kurie prisidėjo organizuojant šią stovyklą. Kitą stovyklą vaikams planuojama surengti vasarą.

-rš-

Vainikai. Vainikų pradinėje mokykloje gavėnios metų tradiciškai lankėsi Josvainių Visų Šventųjų parapijos klebonas kun. Renaldas Šumbrasuskis. Susitikimo metu vaikai aktyviai ieškojo skirtumų tarp advento ir gavėnios, tarp Kalėdų ir Velykų šventės, žaidė įvairius susitelkimo, vienas kito pažinimo žaidimus.

-rš-

REKOLEKCIJOS KUNIGAMS

Vyks liepos 10–12 d. Vilniaus šventojo Juozapo kunigų seminarijoje

Rekolekcijas ves ses. Briega McKenna OSC ir kun. Kevin Scallon CM iš JAV.

Ses. Briega McKenna OSC gimė Airijoje, penkiolikos metų įstojo į Šv. Klaros seserų vienuoliją. Atvykusi į JAV mokytojauti susirgo reumatoidiniu artritu. 24 metų švenčiant Eucharistiją patyrė stebuklingą išgydymą. Vėliau maldos metu gavo gydymo dovaną. 1974 m. maldoje suvokė Viešpaties kvietimą tarnauti kunigams. Šiuo metu ji yra plačiai žinoma pasaulyje, įvairiose šalyse vyskupų kviečiama vesti rekolekcijas bei konferencijas kunigams. Ji yra išleidusi knygą „Stebuklai iš tiesų vyksta“, kuri išversta į daugelį kalbų. Nuo 1985 m. bendradarbiauja kartu su kun. Kevin Scallon CM.

Plačiau apie ses. Briega McKenna OSC tarnystę žr.: www.sisterbriega.com

Kun. Kevin Scallon CM gimė Airijoje, priklauso Šv. Vincento bendruomenei. 1961 m. išventintas kunigu 3 metus dirbo Anglijoje, po to 6 metus Nigerijoje. 1970 m. baigęs Amerikos katalikų universitetą buvo paskirtas Dublino Visų Šventųjų kunigų seminarijos dvasios tėvu. 1976 m. tėvas Kevin Scallon pradėjo vesti mėnesio trukmės kunigystės dvasinio atnaujinimo rekolekcijas. 1982 m. jis buvo paskirtas atsakingu už misijas šv. Vincento bendruomenėje, o nuo 1985 m. pradėjo bendradarbiauti su ses. Briega McKenna OSC.

Numatoma dienotvarkė

- 8.00 Pusryčiai
- 9.15 Ryto malda, I konferencija
- 10.15 Tyli malda
- 11.30 Eucharistija
- 12.30 Pietūs
- 15.30 II konferencija
- 17.15 Vakaro malda
- 18.00 Vakarienė
- 19.15 Rožinis ir vakarinė sesija.

Pirmadienį: Atgailos tarnystė

Antradienį: Gydymo tarnystė

Trečiadienį: Kunigystės dovanų atnaujinimas

Išsamesnė informacija
tel. 8 699 64631

kreipė dėmesį į šeimas ir ypač išgyveno dėl pastaraisiais dešimtmečiais nuvertinto motinos vaidmens. Pasak vysk. E. Materskio, per visą savo kunigiškos tarnystės laiką mons. J. Obrembski ypač puoselėjo pamaldumą Švč. Mergelei Marijai, įvairiais būdais gynė ir stiprino šeimas, skatindavo žmones kuo daugiau laiko skirti savo vaikams ir tėvams. Tik per šeimą, kaip pastebėjo pamokslininkas, gali atgimti ir sutvirtėti bažnytinės bendruomenės, kuriose žmogus jaustųsi saugus ir besąlygiškai mylimas. Net sunkiais karo metais kunigas jubilias drąsino, palaikė jaunas šeimas, ragindavo nepamiršti tikėjimo, daug dėmesio skyrė karių sielovadai.

Šv. Mišių pabaigoje į susirinkusius kreipėsis pats mons. J. Obrembski pasidžiaugė, kad tiek daug garbingų svečių atvyko jo pasveikinti, pastebėjo, kad tikėjimas, Bažnyčia turėtų jungti, o ne skirti daug metų kartu gyvenančias lietuvių ir lenkų tautas, nes tik vienybėje gali būti įmanomas vaisingas dialogas ir bendradarbiavimas tarp skirtingų bendruomenių.

Apeigas užbaigtos vyskupų suteiktu iškilmingu palaiminimu, Maišiagalos klebono ir dekanas Juzef Aškielovič išsakyta padėka emeritui jubiliatui ir visiems svečiams. Kovo 14 d. prelatą J. Obrembski aplankė ir specialiais diplomais apdovanojo Lenkijos ir Lietuvos prezidentai L. Kaczynkis ir V. Adamkus.

-sbž-

Rinkliava Šventajai Žemei

Gavėnios pradžioje Rytų Bažnyčių kongregacijos prefektas, Antiochijos ir Sirijos patriarchas emeritas kardinolas Ignace Moussa Daoud kreipėsi į vyskupų konferencijas ir atskirus vyskopus primindamas, kad įsakmiu popiežių pavedimu ši Kongregacija yra įpareigota skatinti bei remti visas iniciatyvas ir darbus Šventosioms vietoms palaikyti, ir prašydamas surengti tradicinę Didžiojo penktadienio rinkliavą Šventajai Žemei.

Popiežiai visą laiką ypač rūpinosi to krašto krikščionių bendruomenėmis. Tai aiškiai parodo daugybė išleistų dokumentų. Verta prisiminti nesusikačiuojamus Dievo tarno Jono Pauliaus II pareiškimus dėl padėties Artimuosiuose Rytuose, ypač didžiules kančias patiriančioje Šventojoje Žemėje.

Viešpaties žemėje dešimtmečius tęsiasi konfliktas, kuris katalikų bendruomenėms ir institucijoms trukdo gauti deramų lėšų religinei, bendražmogiškajai ir kultūrinei veiklai palaikyti bei plėtoti. Ši apverktina padėtis sukelia skurdą ir nedarbą, skaudžius padarinius šeimoms ir visiems gyventojams, skatina susirūpinimą keliančią krikščionių, pirmiausia jaunų šeimų, nematančių saugios ir užtikrintos ateities perspektyvos, emigraciją.

Būtina, kad krikščionys gyventų Šventojoje Žemėje, nes tik taip galima užtikrinti šio krašto taikią ateitį. Visuotinei Bažnyčiai taip pat rūpi, kad Šventosiose vietose gyvuotų Evangeliją išpažįstančios bendruomenės.

Šventasis Tėvas Benediktas XVI įvairiomis progomis taip pat patvirtino savo palankumą ir prašė melstis už Jeruzalę bei visą Šventąją Žemę. Todėl viso pasaulio katalikų pareiga padėti šios žemės krikščionių bendruomenėms savo malda ir konkrečiu solidarumu.

Lietuvos Vyskupų Konferencijos sekretoriatas

DVI EISENOS

Verbų sekmadienis

Kristaus kančia pagal Morkų (Mk 14, 1 – 15, 47)

Šiandien dalyvaujame eisenose, kurios žymėjo paskutiniausias Jėzaus žemiškojo gyvenimo dienas. Pirmoji – tai triumfinis Kristaus įžengimas į savo miestą. Vėliau matome Jeruzalės gatvėmis einančią kitą eisena, kurioje su kryžiumi ant pečių žengia tas pats nuplaktas Jėzus. Dvasios akimis palydėkime šią eisena. Evangelistas Morkus liūdnoje Jėzaus kelionėje į Golgotą mini tris vyrus, kurie, rodos, atsitiktinai pateko į kančios aprašymą. Evangelijoje ką tik girdėjome: „Per šventes jis (Pilotas – aut. past.) paleisdavo vieną kalinį, kurio žmonės prašydavo. Tada buvo vienas kalinys, vardu Barabas, suimtas kartu su maištininkais, kurie sąmyšio metu buvo nužudę žmogų. Susirinkusi minia pradėjo prašyti to, ką visuomet Pilotas darydavo. Pilotas prabilo: ‘Ar norite, kad jums paleisčiau žydų karalių?’ <...> Tačiau aukštieji kunigai sukurstė žmones reikalauti, kad verčiau paleistų jiems Barabą. <...> Norėdamas įsiteikti miniai Pilotas paleido Barabą, o Jėzų nuplakedino ir atidavė nukryžiuoti” (Mk 15, 6–15). Štai pirmasis žmogus, kurį išlaisvina Jėzaus kančia. Sena legenda pasakoja, kad paleistas Barabas norėjo sužinoti, kas bus su tuo nuteistu žmogumi, ir iš tolo sekė eisena. Jis nėjo su minia, nešaukė „Ant kryžiaus jį!“, tik iš tolo stebėjo Jėzaus mirtį, ir tai buvo jo atgailos pradžia. Šiandien norisi suukti: „Mielieji vyrai, kurie retai lankotės bažnyčioje, ar ne laikas išsivaduoti iš savo abejingumo? Nusikaltėlis Barabas atsivertė! Nejaugi jūs liksite abejingi savo Išganytojui, pasirenę šaukti: „Ant kryžiaus jį!“

Lydėkime Kristų toliau. „<...> Tuomet [kareiviai] išvedė Jėzų nukryžiuoti. Jie privertė vieną grįžtantį iš laukų praeivį – Simoną Kirėnietį, Aleksandro ir Rufo tėvą – panėšėti jo kryžių” (Mk 15, 20–21). Simonas buvo *priverstas* nešti Jėzaus kryžių. Jis tai darė ne savo noru. Bet, kaip sako padavimas, nešdamas kryžių, pajuto tam žmogui užuojautą. Pagaliau, Dievo malonės veikiamas, Simonas ėmė suvokti kryžiaus slėpinį. Prisipažinkime, jog ne kartą skundėmės savo kryžiumi, užmiršdami, kad kantriai pakeltas kryžius yra mūsų išganyto pradžia. Kai tavo slegia kryžius, prisimink Simoną Kirėnietį. Viešpats jam leido prisiliesti prie savo kryžiaus, kad jis pirmas patirtų kryžiaus malonę. Jis visiems leidžia prisiliesti prie savo kryžiaus, kad visi galėtų dalyvauti prisikėlimo džiaugsmu. Trečias vyras, kurį šiandien dera prisiminti, yra šimtininkas. Jis girdėjo, kaip Jėzus sukepusiomis lūpomis maldavo: „Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino, ką darą” (Lk 23, 34). Jis girdėjo ir latro nuteisinimą, ir motinai tariamus žodžius. Kai užtemo saulė, šimtininko lūpos ištarė pirmąjį tikėjimo išpažinimą: „Iš tikro šitas žmogus buvo Dievo Sūnus!” (Mk 15, 39).

Mieli tikintieji, šiandien gausiai susirinkę į Verbų sekmadienio pamaldas, kreipiuosi į jus, iš kurių dauguma retai lankotės bažnyčioje. Nejaugi esate tokie dori ir laikotės visų Dievo įsakymų? Nejaugi esate tokie stiprūs, kad jūsų neįveikia jokios pagundos ir jums nereikalingas nei Dievas, nei Bažnyčia? Šiandien dalyvaujate Verbų procesijoje, bet ar rytoj nešausite „Ant kryžiaus jį!“? Širdyje skundžiatės, kam Dievas varžo mūsų laisvę, kam reikalauja mylėti tą, kurio nematome, mylėti artimą, kurio nekenčiame, draudžia mylėti moterį, kuri patinka, ar vartoti svaigalus, kurie užpildo mūsų dvasios tuštumą? Ar ne todėl taip nutolote nuo savojo Dievo? Prieš 600 metų mūsų tauta savo likimą susiejo su Kristumi. Kiek nuostabių puslapių į jos istoriją įrašė mūsų tautos vyrai žengdami koja kojono su Bažnyčios vadovais. Šiandien, matydami tautoje korupciją, nostalgiskai prisimename Sąjūdžio dienas. Ar nereiktų mums naujo sąjūdžio, kad patikėtume savo tauta ir jos prisikėlimu? Šia proga norisi kreiptis ir į ištikimuosius Bažnyčios vaikus. Gerieji, ištikimieji krikščionys! Kas atsitiktų mūsų tautai, jeigu ne jūsų ištikimybė?! Tai jūsų dėka vasarą matome bažnyčioje išsirikiavusius baltai pasipuošusius vaikus, besiantinančius prie Dievo stalo. Argi ne džiaugsmo ašaros spindi jūsų akyse, kai matote juos, priimančius savo širdies vadą – Kristų. Tai jūsų nuopelnas, kad jūsų vaikai neatsisako tikybos pamokų. Tai jūsų, ištikimųjų katalikų, dėka prie bažnyčių kuriasi nauji parapijų židiniai, kad šv. Mišių metu yra kam giedoti, nešti procesijos vėliavas.

Šiandien norisi išsakyti viltį, kad Petro laivas dar tvirtas ir netgi atjaunėjęs. Prisiminkime Petro laivo vairininko – Jono Pauliaus II laidotuves, nuostabiai atskleidusias, jog Kristus žmonėms reikalingas! Jaunimo meilė jo vietininkui akivaizdžiai parodė, kad žmonėms nesvetimi kilnūs idealai. Netrukus po šių laidotuvių visas pasaulis prie televizorių ekranų laukė baltų dūmų ir pranešimo: „Habemus papam!” Dabar gaudome kiekvieną naujojo popiežiaus – Benedikto XVI žodį. Svarbiausi žodžiai jau ištarti: „Dievas yra meilė”. Šventasis Tėvas, tokiu pavadinimu išleidęs savo pirmąją encikliką, visus kviečia atgaivinti tikėjimą ir sugrįžti prie krikščionybės ištakų. Keletą žodžių norisi tarti atšalusiesiems, svyruojantiems katalikams, užmiršusiesiems savo krikščioniškąjį orumą. Jūsų svyravimas rodo abejingumą didžiajam Kristaus slėpiniui – Bažnyčioje sudabartinamai jo aukai. Nebūkite svyruojančios nendrės, nestatykite savo namų ant lekiančio smėlio! Sekmadienio Mišiose vyksta tai, kas vyko ant Golgotos kalno. Nejaugi Dievas, tavo Kūrėjas ir Atpirkėjas, nevertas tavo dėmesio? Betgi sekmadienį ar šventadienį nedalyvaudamas Mišių aukoje, tu šliejiesi prie minios, kuri šaukia: „Ant kryžiaus jį!” Pasitrauk nuo tos nemąstančios minios ir šiandien su atsivertusiu šimtininku ištark: „Iš tikro šitas žmogus buvo Dievo Sūnus!” (Mk 15, 39).

JIS PRISIKĖLĖ

Velykos – Kristaus Prisikėlimas
Mk 16, 1–8

Dažnai girdime nuomonę, esą Kristaus prisikėlimas tėra subjektyvūs apaštalų įsivaizdavimai, kuriems evangelistai suteikė istorinį pobūdį. Šiandien susirinkome į bažnyčią ne tam, kad gautume Kristaus prisikėlimo mokslinį paaiškinimą. Atėjome čia vedami tikėjimo. Mes tikime mus mylintį Dievą, tikime Jo Sūnų, kuris dėl mūsų įsikūnijo, gyveno tarp mūsų ir buvo prikaltas prie kryžiaus. Prisikėlimo tiesa tvirtai įsijungia į mūsų tikėjimo tiesų grandinę. Be Prisikėlimo mūsų tikėjimo pastatas sugriūtų kaip kortų namelis. „<...> jei Kristus nebuvo prikeltas, tai tuščias <...> jūsų tikėjimas“ (1 Kor 15, 14). Vis dėlto mūsų tikėjimas nėra aklas. Negalime Kristaus prisikėlimo liudytojų laikyti naivuoliais, patikėjusiais moterimis, paskui visa tai surašiusiais į knygas, apmulkinusias visą pasaulį. Tuo labiau negalime jų laikyti sukčiais, kurie, pavogę Kristaus kūną, paskelbė Kristaus prisikėlimo istoriją. Žinome, kad apaštalai – garbingi ir patikimi vyrai, kuriuos Kristus pasirinko, pašaukė į savo tarnybą ir trejus metus rengė būti kertiniais Bažnyčios akmenimis.

Pirmoji žinia apie Jėzaus prisikėlimą buvo tuščias kapas. Šio istorinio fakto iki šiol niekas nepaneigė. Ką tik gimusiai Bažnyčiai būtų buvęs neatremiamas smūgis, jeigu kam nors būtų pasisekė tai paneigti. Neįmanoma įsivaizduoti, kad apaštalai, paslėpę Jėzaus kūną, imtųsi tokios akiplėšiškos apgaulės, kuri baigtųsi Bažnyčios įsigalėjimu visame pasaulyje. Ar įmanoma, kad tokia apgaulė anksčiau ar vėliau neišaiškėtų? Bažnyčia Jėzaus prisikėlimą laiko istoriniu, nes ji liudija labai konkretūs, žinomi, patikimi žmonės – apaštalai Petras, Paulius, Jonas, Matas. Toliau eina apaštalų mokiniai Morkus ir Lukas. Žinant jų moralę, neįmanoma įsivaizduoti, kad jie būtų turėję kokių savanaudiškų tikslų. Visi jie, išskyrus apaštalą Joną, savo liudijimą patvirtino krauju. Pasak Katekizmo, „Turint tokius liudijimus, neįmanoma Kristaus Prisikėlimo perkelti už fizinės tikrovės ribų ir nepripažinti jo istoriniu įvykiu“ (KBK, 644).

Vis dėlto to, ką žinome ir skaitome šventose knygose, nepakanka pažadinti ir išsaugoti tikėjimą, kuris yra Dievo dovana. „Prisikėlimas, kaip įvykis, kurį patvirtina rastas tuščias kapas ir apaštalų susitikimai su prisikėlusiu Kristumi, vis dėlto netelpa istoriniuose rėmuose ir išlieka viena svarbiausių tikėjimo paslapčių“ (KBK, 647). Velykų rytmetis, – norim to ar ne, – kelia mums gyvenimo prasmės klausimą. Juk įtikėjusiems Kristaus prisikėlimu visas Šventasis Raštas įgauna kitą svorį. Tai jau nebe eilinė antikinės literatūros knyga, bet dieviškojo Apreiškimo knyga, rodanti mums tikrąjį kelią į širdies troškimų išsipildymą. Šiandien teologiniai kriterijai, grindžiantys Kristaus prisikėlimą, yra pakankamai tvirti. Tik vieno reikia, – kad bent kiek savo širdį atitrauktume nuo šio pasaulio žaidimų, pagoniškų dievų kulto. Nesakykime, kad mums gana tvarkingo būsto, sotaus duonos kąsnio. Visi jaučiame Dievo žodžio alkį. Visų mūsų širdyje įsitvirtinęs paprastas katekizmo klausimas: „Kam gyvename žemėje?“

Akloji dainininkė Beatričė po vieno savo koncerto prasitarė: „Ak, kaip norėčiau amžinai gyventi!“ Jos jau nebėra tarp gyvųjų, bet dainininkės balsas tebeskamba muzikos įrašuose. Bet ne tai buvo jos noras. Ji troško amžinai gyventi. Mes šventai tikime, kad jina gyvena. Velykos mums teikia nepaprastai stiprią viltį: Kristaus prisikėlimas yra Dievo antspaudas ir parašas, tvirtinantis, kad visa, ką mums Dievas apreiškė, yra tiesa. Tiesa tai, kad Dievas yra meilė, kad po žemiškos kelionės mūsų laukia visų Dievo pažadų išsipildymas. Tik čia randame vienintelį teisingą atsakymą į klausimą, kam gyvename žemėje. Dievo meilės apaštalas šv. Jonas rašo: „Aš regėjau naują dangų ir naują žemę, nes pirmasis dangus ir pirmoji žemė išnyko ir jūros taip pat nebeliko. Ir išvydau šventąjį miestą – naująją Jeruzalę, nužengiančią iš dangaus nuo Dievo; ji buvo išsipuošusi kaip nuotaka savo sužadėtiniiui. Ir išgirdau galingą balsą, skambantį nuo sosto: „Štai Dievo padangtė tarp žmonių. Jis apsigyvens pas juos, ir jie bus jo tauta, o pats Dievas bus su jais. Jis nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių; ir nebebus mirties, nebebus liūdesio, nei aimanos, nei sielvarto, nes kas buvo pirmiau, tas praėjo“ (Apr 21, 1–4).

Prisiminkime legendą apie gyvenimo prasmės ieškojusį daktarą Faustą. Ilgus metus savo gyvenimą jis leido tarp knygų, troško pažinti pasaulį, išaiškinti visus jo slėpinius, ieškojo tiesos ir laimės. Deja, jo pastangos nedavė vaisių. Kartą, nusivylimo valandą, jis paėmė į rankas nuodų taurę ir jau kėlė prie lūpų. Staiga pasigirdo Velykų rytmečio varpai, maldininkų giesmės... Nematoma jėga sulaukė jo ranką. Velykų varpai, džiaugsmingas žmonių klegesys už lango pažadino jį naujam gyvenimui.

Ir mes dažnai atsiduriame prie nusivylimo slenksčio. Sunku, nyku, nematome gyvenimo prasmės. Teatgaivina mus ši metinė vilties šventė, Viešpaties Prisikėlimo minėjimas. Šiandien džiaugsmingai giedame: „Geluonį mirties išrovė, nuodėmes mūsų nuplovė, pragaro vartus išgriovė“. Šiandien užmirškime visas patirtas kančias ir su šviesia viltimi ryžkimės žengti mūsų Viešpaties rodomu keliu.

Parengė V. S.

Kardinolas Joseph Ratzinger

Laisvė ir tiesa

Klausimas

Šiandienėje žmonijos sąmonėje laisvė dažnai iškyla kaip aukščiausias gėris apskritai, visoms kitoms gėrybėms rikiuojantis žemiau. Teisės srityje meno laisvei, nuomonės reiškimo laisvei visur teikiama pirmenybė kiekvienos kitokios dorovinės vertybės atžvilgiu. Vertybės, konkuruojančios su laisve, galinčios versti ją apriboti, atrodo lyg pančiai, „tabu“, tai yra archajinių draudimų bei baimių liekanos. Politinei veiklai tenka įrodinėti, jog ji skatinanti laisvę. Religija irgi gali išlaikyti savo poveikį tik pateikdama save kaip žmogų bei žmoniją išlaisvinančią jėgą. Žmogui bei žmogaus orumą atitinkančiam gyvenimui svarbių vertybių skalėje laisvė rodoma kaip tikroji pamatinė vertybė ir pagrindinė žmogaus teisė apskritai. Tuo tarpu į tiesos sąvoką žvelgiame veikia įtariai: prisimename, kiek daug nuomonių bei sistemų naudojosi tiesos sąvoka, kaip dažnai tikinimai, kad kas nors yra tiesa, tebūdavę priemonė laisvei slopinti. Prie to dar prisideda gamtamokslio maitinamas skeptiškumas viskam, ko neįmanoma tiksliai paaiškinti ar patvirtinti, – visa tai galiausiai atrodo subjektyvus vertinimas, negalintis pretenduoti į visuotinį privalomumą. Šiuolaikinė laikysena tiesos atžvilgiu glausčiausiai išreiškiama Piloto žodžiais: kas yra tiesa? Kas teigia savo gyvenimu, savo žodžiais bei veikla tarnaujantis tiesai, tas turi tikėtis būti priskirtas svajotojams ar fanatikams. Juk „vaizdas į anapus mums užvertas“ – šie Goethe's žodžiai iš „Fausto“ tinka visų mūsų jausenai apibūdinti.

Žinoma, perdėm pasitikinčiai besireiškiančio tiesos patoso akivaizdoje gana pagrįsta klausti: kas yra tiesa? Bet lygiai taip pat pagrįsta klausti: kas yra laisvė? Ką turime galvoje liaupsindami laisvę bei statydami ją ant aukščiausios mūsų vertybių skalės pakopos? Manau, jog su laisvės troškimu susijęs turinys apskritai gana taikliai išdėstytas žodžiais, kuriais savo svajonę apie laisvę kartą išreiškė Karlas Marxas. Būsimoji komunistinė visuomenė suteiksianti galimybę „šiandien daryti viena, rytoj kita, ry tą medžioti, popiet žvejoti, vakare užsimiti gyvulininkyste, pavalgius kritikuoti kaip nori...“ (1). Nereflektuotoje vidutinėje jausenoje laisvė suvokiama būtent kaip teisė ir galimybė daryti visa, kas tik norima, ir nedaryti nieko, ko nenorima. Kitaip tariant, laisvė tada reikštų, kad savi norai yra vienintelė mūsų veiklos norma ir kad valia gali norėti visko bei taip pat turi galimybę visa, ko norima, įgyvendinti. Čia, žinoma, kyla klausimai: kiek iš tikrųjų laisva yra valia? Kiek ji yra protinga? Ir ar neprotinga valia iš tiesų yra tikrai laisva valia? Ar neprotinga laisvė tikrai yra laisvė? Ar ji tikrai yra gėris? Tad, siekiant išvengti neprotingumo tironijos, ar laisvės apibrėžimo, pagrįsto galėjimu norėti bei galėjimu daryti tai, ko norima, nereikėtų papildyti sąsaja su

protu, su žmogaus kaip visumos vientisumu? Ir ar ne per proto ir valios sąveiką ieškotina ir bendrojo visų žmonių proto bei laisvių tarpusavio suderinamumo? Akivaizdu, jog, klausiant apie valios protingumą bei jos ryšį su protu, netiesiogiai klausiama ir apie tiesą.

Kelti tokius klausimus mus verčia ne tik abstraktūs filosofiniai svarstymai, bet ir mūsų visiškai konkreti visuomeninė situacija, kai laisvės troškimas išlieka nepalaуžtas, bet vis dramatiškiau kyla abejonių dėl visų ikišiolinių laisvės sąjūdžių pavidalų bei visų laisvės sistemų. Neužmirškime, kad marksizmas kaip didžiulė politinė XX a. jėga gimė reikšdamas pretenziją sukurti naują laisvės bei išlaisvinto žmogaus pasaulį. Būtent šis jo pažadas sukurti naują pasaulį žinant mokslo laiduotą kelią į laisvę laimėjo jam daug drąsiausių mūsų epochos protų; galiausiai jis net ėmėsi atrodyti jėga, pagaliau galinčia krikščioniškąjį mokymą apie atpirkimą paversti realia išlaisvinimo praktika, – jėga, galinčia realizuoti Dievo karalystę kaip autentišką žmonių karalystę. Realiojo socializmo žlugimas Rytų Europos valstybėse šių vilčių visiškai nesužlugdė; vienur kitur jos tyliai tebegyvuoja bei ieško naujo pavidalo. Politinio ir ekonominio žlugimo nelydėjo tikra dvasinė įveika, todėl marksizmo iškeltas klausimas jokia būdu neišnyko. Vis dėlto tai, kad jo sistema nefunkcionavo taip, kaip žadėta, akivaizdu. To, kad šis tariamas laisvės sąjūdis greta nacional-socializmo buvo didžiausia Naujųjų laikų istorijoje vergovės sistema, rimtai neigti nebegali niekas: žmogaus ir pasaulio ciniško griovimo mastai, tiesa, dažnai tarsi gėdijantis nutylimi, tačiau ginčyti to nebegali niekas.

Vis dėlto išryškėjęs moralinis liberaliosios sistemos politikoje bei ekonomikoje pranašumas entuziazmo nekelia. Per daug yra tų, kurie šios laisvės vaisiais nesinaudoja, maža to, apskritai praranda bet kokią laisvę: masiniu reiškiniu vėl tampa nedarbas; nereikalingumo jausmas žmones kamuoja ne mažiau nei materialinis skurdas. Plinta begėdiškas išnaudojimas; organizuotas nusikalstamumas naudojasi laisvojo pasaulio galimybėmis, o visa tai lydi beprasmybės šešėlis. Lenkų filosofas Andrzejus Szczypiorskis 1995 m. Zalcburgo Akademijoje savitėje negailestingai nusakė sienai sugriuvus iškilusią laisvės dilemą. Verta jo pasiklausyti ilgėliau:

„Neabejotina, kad kapitalizmas padarė didelę pažangą. Taip pat neabejotina, kad jis nepatenkino lūkesčių. Kapitalizme nuolatos girdėti milžiniškų masių, kurių troškimas nebuvo patenkintas, šauksmas... Sovietinės pasaulio ir žmogaus koncepcijos žlugimas politinėje bei socialinėje praktikoje iš vergystės išlaisvino milijonus žmonių. Tačiau Europos mąstymo paveldė, pastarųjų dviejų šimtų metų tradicijos šviesoje, antikomunistinė revoliucija reiškia ir Apšvietos iliuzijų pabaigą, taigi intelektualinės koncepcijos, rėmusios ankstyvosios Europos plėtojimąsi, sugriovimą... Prasidėjo keista, niekam nepažįstama plėtros vienodumo epocha. Staiga pasirodė – galbūt pirmąkart istorijoje, – kad tėra vienas vienintelis ateities kūrimo receptas, vienas vienintelis kelias,

vienas vienintelis modelis ir vienas vienintelis būdas. Žmonės liovėsi tikėję vykstančių pervartų prasme. Jie taip pat prarado viltį, kad pasaulį apskritai įmanoma pakeisti ir kad jį keisti verta... Tačiau šiandienis alternatyvos stygius leidžia žmonėms kelti visiškai naujus klausimus. Pirmasis klausimas: galbūt Vakarai buvo neteisūs? Antrasis klausimas: jei Vakarai buvo neteisūs, tai kas tada buvo teisus? Kadangi Europoje niekas neabejoja, kad komunizmas buvo neteisus, kyla trečiasis klausimas: galbūt išvis nėra to, kas teisinga? Bet jei taip, tai visas Apšvietos mąstymo paveldas bevertis... Galbūt atitarnavusi Apšvietos garo mašina po du šimtus metų trukusio naudingo, nesutrinkamo darbo mūsų akyse ir ne be mūsų išikišimo sustojo, ir garas eina tik į orą. Jei taip yra iš tikrųjų, tai perspektyvos niūrios“ (2).

Kad ir kiek daug būtų galima pateikti priešpriešinių klausimų, Szczypiorskio pagrindinių klausimų realumas bei logiškumas neginčytini; tačiau kartu diagnozė tokia slegianti, kad ja negalima tenkintis. Ar iš tikrųjų niekas nebuvo teisus? Ar iš tiesų nėra to, kas teisinga? Ar Europos Apšvietos pagrindai, kuriais remiasi mūsų laisvės kelias, tikrai klaidingi ar bent ne be trūkumų? Klausimas „Kas yra laisvė?“ galiausiai ne mažiau sudėtingas negu klausimas „Kas yra tiesa?“. Apšvietos dilema, į kurią nenuneigiamai esame patekę, verčia mus iš naujo kelti abu klausimus ir iš naujo ieškoti jų sąryšio. Norėdami žengti žingsnį į priekį, turime iš naujo apmąstyti Naujųjų laikų laisvės kelio išeities tašką; kad pakoreguotume kursą – o tai akivaizdžiai būtina, idant, niuokiantis perspektyvoms, vėl išryškėtų keliai, – turime grįžti į išeities taškus bei pradėti nuo tenai. Trokšdamas paskatinti naujiems apmąstymams, čia, žinoma, tegaliu pamėginti pateikti keletą svarbesnių momentų, nužyminčių Naujųjų laikų kelio didybę ir pavojus.

Naujųjų laikų laisvės istorijos ir laisvės sąvokos problematika

Neabejotina: epocha, kurią vadiname Naujaisiais laikais, nuo pat pradžių paženklinta laisvės temos. Prasi-dėjęs veržimasis naujų laisvių link apskritai yra vienintelis tokią periodizaciją pateisinantis pagrindas. Galin-gais akordais ši tema iškart suskamba Liuterio kovos rašinyje „Apie krikščionio laisvę“ (3). Tai buvo laisvės šūksnis, privertęs žmones suklusti, davęs pradžią tikrai lavinai ir iš vieno vienuolio raštų leidęs gimti masiniam sąjūdžiui, iš pagrindų pakeitusiam Viduramžių pasaulio veidą. Galvoje turėta sąžinės laisvė bažnytinės valdžios atžvilgiu, taigi giliausia žmogaus laisvė apskritai. Žmogų išgelbėja ne bendruomeninės santvarkos, bet jo visiškai asmenišką tikėjimą į Kristų. Tai, kad visa Viduramžių Bažnyčios tvarkos sistema tapo galiausiai nebesvarbi, išgyventa kaip milžiniškas postūmis išlaisvinimo link. Tvarka, turėjusi palaikyti bei gelbėti, ėmė atrodyti našta; ji nebesaisto, tai yra nebeturi atperkamosios reikšmės. Atpirkimas yra išlaisvinimas, išlaisvinimas iš antindividualios tvarkos. Net jei ir negalima kalbėti apie Reformacijos individualizmą, vis

dėlto nauja individo reikšmė ir santykio tarp individo sąžinės ir valdžios slinktis yra jos išskirtinis bruožas. Šis išsilaisvinimo sąjūdis, tiesa, neperžengė religijos srities ribų. Visada, kai jis tapdavo politine programa, kaip antai valstiečių karuose bei krikštytojų sąjūdyje, Liuteris jam energingai priešindavosi. Politikos srityje, įkūrus valstybės ir žemių Bažnyčias, pasaulietinės valdžios galia netgi padidėjo ir sugriežtėjo. Anglosaksų erdvėje iš šio naujo religinės ir politinės valdžios lydinio išsiveržia laisvosios Bažnyčios, taip tapdamos naujo istorinio statinio, aiškų pavidalą įgyjančio antrajame Naujųjų laikų tarpsnyje – Apšvietos epochoje, pirmtakėmis.

Visai Apšvietai būdingas veržimasis į emancipaciją, pirmiausia Kanto šūkiu: „*Sapere aude* – išdrįšk pats naudotis savo protu“ prasme. Galvoje turimas individualaus proto ištrūkimas iš autoriteto saitų, kurie visi kritiškai patikrintini. Galioti turi tik tai, kas suprantama protui. Ši filosofinė programa iš esmės taip pat yra politinė programa: valdyti turi tik protas; neturi būti jokios kitos valdžios, išskyrus proto. Galioja tik tai, kas suprantama; kas nėra protinga, tai yra suprantama, tas įpareigoti negali. Tačiau ši pagrindinė Apšvietos kryptis reiškiasi skirtingomis, net priešingomis socialinėmis filosofijomis bei politinėmis programomis. Mano manymu, skirti būtų galima dvi dideles sroves: daugiau į prigimtine teisę orientuotą anglosaksišką pakraipą, linkstančią į konstitucinę demokratiją kaip vienintelę realistišką laisvės sistemą, ir jai priešingą radikalią Rousseau poziciją, galiausiai kryptančią į visišką bevaldystę. Prigimtine teise besiremiantis mąstymas kritikuoja pozityviają teisę, konkrečias valdymo formas, pasitelkdamas žmogiškosios būties vidinių teisių, ankstesnių už visas įstatymines santvarkas bei esančių jų matas bei pagrindas, kriterijų. „Žmogus sukurtas laisvas, yra laisvas, net jei ir būtų gimęs su grandinėmis“, – šia prasme sakė Friedrichas Schilleris. Tai ne žodžiai, kuriais metafizinėmis mintimis guodžiami vergai, tai kovos šūkis, veiklos maksima. Teisinė tvarka, sukurianti vergiją, neteisinga. Nuo pat sukūrimo žmogus turi teises; kad būtų teisingumas, jis turi galėti jomis naudotis. Laisvė žmogui nesuteikiama iš išorės. Jis turi tą teisę todėl, kad yra sukurtas laisvas. Iš tokio mąstymo išsirutuliojo žmogaus teisių kaip šiuolaikinio laisvės sąjūdžio *magna charta* idėja. Kalbant čia apie prigimtį, galvoje neturima tiesiog biologinių procesų sistema. Veikia sakoma, kad teisės glūdi žmogaus prigimtyje iki visų tvarkos darinių. Taip suprantama žmogaus teisių idėja iš pradžių yra revoliucinė idėja: ji atmeta valstybės absoliutizmą, pozityviosios įstatymų leidybos savivalę. Tačiau kartu ji yra metafizinė idėja: etinė ir teisinė pretenzija glūdi pačioje būtyje. Pastaroji nėra akla materialybė, kurią būtų galima formuoti vadovaujantis vien tikslingumu. Prigimtyje slypi dvasia, slypi etosas bei orumas ir todėl mūsų teisėta pretenzija į laisvę ir kartu tos laisvės matas. Čia susiduriame su stoicizmo iš esmės įkvėpta ir, vadovaujantis kūrinių teologija, perkeista prigimties sąvoka: pagonys pažįsta įstatymą „iš prigimties“ ir taip patys sau yra įstatymas (*Rom 2, 14*).

Savitas Apšvietos epochos indėlis į šią mąstymo kryptį, matyt, yra tai, kad pretenzija į prigimtinę teisę esamų valdymo pavidalų atžvilgiu pirmiausia reiškiasi kaip individo teisių reikalavimas iš valstybės ir institucijų. Žmogaus prigimtimi pirmiausia laikoma tai, kad jis turi teises bendruomenės atžvilgiu, teises, kurios gintinos nuo bendruomenės: institucija iškyla kaip laisvei priešingas poliuis; individas iškyla kaip laisvės subjektas, o kaip laisvės tikslas – visiška individo emancipacija.

Čia ši srovė susiliečia su antrąja, nuo pat pradžių daug radikalesne pakraipa: Rousseau akimis, visa, kas sukurta valios ir proto, priešinga prigimčiai, ją gadina ir jai prieštarauja. Prigimties sąvoka nėra paženklinta teisės, kuri kaip gamtos įstatymas jau būtų pirmesnė už visas mūsų institucijas, idėjos. Rousseau prigimties sąvoka yra antimetafizinė, prilygintina svajonei apie visišką, nieko nevaržomą laisvę (4). Panašios mintys nesvetimos ir Nietzsche'į, svaiginantį dionizijiškąjį pradą priešpriešinusi apoloniškajam ir taip išreiškusi pirmaprades religijų istorijos priešybes: proto, kuriam atstovauja Apolonas, tvarka gadina laisvą, nevaržomą prigimties svaigulį (5). Klagesas šį motyvą perėmė kartu su dvasios kaip sielos priešininkės idėja: dvasia yra ne didžiulė nauja dovana – tik ją turint laisvė apskritai egzistuoja, – bet to, kas pirmapradiška, jo aistros bei laisvės griovėja (6). Toks karo dvasiai paskelbimas tam tikra prasme Apšvietai yra priešingas, todėl tokiais kryptimis galėjo remtis Apšvietai priešiškas bei „kraują bei žemę“ garbinantis nacionalsocializmas. Tačiau pagrindinis Apšvietos motyvas, laisvės reikalavimas, ir čia ne tik juntamas, bet ir išplėtotas iki radikaliausios formos. Radikaliuose politiniuose XIX ir XX a. sąjūdžiuose tokios tendencijos, nukreiptos prieš demokratiškai prijaukintą laisvės formą, prasiverždavo įvairialypiais pavidalais. Prancūzų revoliucija, pradėjusi konstitucinės demokratijos idėja, greitai nusikratė jos pančių ir leidosi Rousseau bei anarchinės laisvės keliais; būtent todėl ji neišvengiamai tapo kruvina diktatūra.

1. Marksizmas remiasi tuo, kad laisvė nedali, taigi kaip tokia egzistuoja tik tada, kai yra visų laisvė. Laisvė susijusi su lygybe: kad laisvė egzistuotų, pirma laiduotina visų lygybė. Tai reiškia, kad, siekiant visiškos laisvės, laisvės būtina atsižadėti. Už visų bendrą laisvę kovojančiųjų solidarumas turįs būti pirmesnis už individualių laisvių įgyvendinimą. Marxo citata, nuo kurios pradėjome, rodo, jog kelio gale vėl laukia nevaržomos individo laisvės idėja, tačiau dabar laisvė pajungtina bendruomeniniam aspektui, lygybei, o individas – bendruomenės teisei.

2. Tai lemia, kad individo laisvė priklauso nuo visumos struktūros ir kad kovojant už laisvę iš pradžių kovotina ne už individo teises, bet už kitokią pasaulio struktūrą. Atsakinėdamas į klausimą, kaip ta struktūra turėtų atrodyti ir kaip derėtų ją racionaliai kurti, marksizmas išsiskvėpė. Tai, kad nėra viena iš sukurtų struktūrų, dėl kurių reikalaujama atsakyti laisvės, jos iš tikrųjų nei-

galina, galėjo būti aišku ir neregiui. Bet intelektualai savo mąstymo darinių atžvilgiu būna akli. Todėl jie galėjo išsižadėti bet kokio realizmo ir toliau kovoti už sistemą, kurios pažadai neįgyvendinami. Išsisukinėta bėgant į mitologijos sritį: naujoji struktūra pagimdysianti naują žmogų – juk iš tiesų tik esant naujiems žmonėms, visiškai kitokiems žmonėms tai, kas žadėta, galėjo funkcionuoti. Solidarumo reikalavimas ir laisvės nedalumo idėja sudaro moralinę marksizmo šerdi, tuo tarpu naujojo žmogaus žadėjimas yra melas, paralyžiuojantis ir moralinę pradą. Dalinės tiesos sujungiamos su melu, ir tada žlunga visa: melas apie laisvę panaikina ir teisinę elementus. Laisvė be tiesos nėra laisvė.

Štai šioje vietoje dabar ir stovime. Priartėjome prie lygiai tų pačių problemų, kurias taip drastiškai Zalcburge suformulavo Szczypiorskis. Dabar žinome, kas yra melas, – tas pasakytina bent apie ikišiolines marksizmo reiškimosi formas. Tačiau dar toli gražu nežinome, kas yra tiesa. Maža to, vis daugiau baiminamasi, kad galbūt tiesos apskritai nėra. Galbūt teisės ir to, kas teisinga, išvis nėra? Galbūt turėtume tenkintis minimaliomis laikinomis tvarkomis? Bet galbūt kaip tik dėl to jos ir nenusiseka, kaip matome daugelyje pasaulio dalių? Skeptiškumas didėja, jo motyvai stiprėja, tačiau kartu nyksta ir to, kas besąlygiška, troškimas.

Jausmas, kad demokratija dar nėra tikroji laisvės forma, gana visuotinis ir vis labiau plinta. Marksistinės demokratijos kritikos negalima tiesiog nustumti į šalį: kokių mastu rinkimai yra laisvi? Kokių mastu valia manipuliuojama per reklamą, kapitalą, viešąją nuomonę? Argi neatsirado nauja oligarchija, lemianti, kas šiuolaikiška ir pažangu, kaip turėtų galvoti apsišvietę žmonės? Apie šios oligarchijos žiaurumą, jos galimybes viešai pasmerkti žinome pakankamai. Kas stoja jai skersai kelio, tas yra laisvės priešas, nes juk kliudąs laisvai reikšti nuomonę. O ką pasakyti apie valios susidarymą demokratinio atstovavimo institucijose? Kas dar patikėtų, kad čia tikrai yra svarbiausia visuotinė gerovė? Kas gali abejoti interesų, kurių purvinos rankos vis dažniau prasikiša, galia? Ir apskritai: ar daugumos ir mažumos sistema tikrai yra laisvės sistema? Ir ar daugialypės interesų sąjungos tiesiog akyse netampa stipresnės negu tikroji politinė atstovybė, parlamentas? Šiame galių raizgalyne vis grėsmingiau kyla nevaldomumo problema: abipusis troškimas įgyvendinti savo interesus ima blokuoti visumos laisvę.

Pasitaiko, žinoma, flirtavimo su autoritariniais sprendimais, bėgimo nuo nesuvaldytos laisvės. Tačiau mūsų laikų dvasiai ši laikysena nėra pagrindinė. Radikali Apšvietos srovė savo poveikio neprarado, jis netgi stiprėja. Būtent demokratijos apribojimų akivaizdoje vis garsesni visiškos laisvės reikalaujantys balsai. Kaip ir anksčiau, „įstatymas ir tvarka“ laikomi laisvės priešybe. Kaip ir anksčiau, institucija, tradicija, valdžia kaip tokia atrodo laisvės priešingybės. Anarchistinis laisvės troškimo bruožas stiprėja, nes bendruomeninės laisvės formos, besiremiančios tvarka, netenkina. Didieji

brėkstančių Naujųjų laikų pažadai neišsipildė, tačiau jų žavesys nesusilpnėjo. Laisvės formos, besiremančios demokratine tvarka, šiandien nebeįmanoma apginti šia ar ana įstatymų reforma. Klausimas judina pačius pagrindus. Kalbama apie tai, kas yra žmogus ir kaip jis teisingai gali gyventi kaip individas ir apskritai.

Matome: politinė, filosofinė ir religinė laisvės problema virto neišardoma visuma; ieškantis kelių į ateitį prieš akis privalo turėti visumą ir negali tenkintis paviršutinišku pragmatizmu. Prieš mėgindamas nužymėti, mano akimis, atsiveriančias kryptis, dar norėčiau mesti žvilgsnį į galbūt radikaliausią XX a. laisvės filosofiją, būtent J.–P. Sartre'o filosofiją, kurioje išryškėja visas šio klausimo rimtumas ir visa jo didybė. Sartre'as žmogaus laisvę laiko jo prakeikimu. Priešingai negu gyvūnas, žmogus neturi „prigimties“. Gyvūnas gyvena pagal jam įdiegtus dėsnius; jam nereikia galvoti, ką daryti su savo gyvenimu. Tuo tarpu būtybė „žmogus“ nėra determinuota. Jis yra atviras klausimas. Turiu pats nuspręsti, kaip suvokiu žmogaus būtį, ką su ja daryti, kaip ją formuoti. Žmogus neturi prigimties, jis tėra laisvė. Jis turi gyventi laikydamasis kažkurios krypties, tačiau jo gyvenimas galiausiai lieka tuščias. Tokia beprasmiška laisvė yra žmogaus pragaras. Įdomiausia šioje mąstymo pakraipoje tai, kad laisvė radikaliai atskiriama nuo tiesos: nėra nė tiesos. Laisvė neturi nei krypties, nei mato (7). Tačiau toks visiškai tiesos nebuvimas, jokių dorovinių ir metafizinių saitų nebuvimas, visiškai anarchinė laisvė kaip žmogaus esminė paskirtis mėginančiam ją gyventi atsiskleidžia ne kaip aukščiausia egzistencijos viršūnė, bet kaip gyvenimo niekybė, kaip absoliuti tuštuma, kaip prakeikimo apibrėžimas. Ekstrapoliuojant radikalią laisvės sąvoką, gyvai išgyventą paties Sartre'o, paaiškėja, kad išsilaisvinimas iš tiesos grynos laisvės nepagimdo, bet ją panaikina. Anarchinė laisvė, imama radikaliai, neatperka, bet paverčia žmogų nepavykusiu kūriniumi, būtimi be prasmės.

Laisvė ir tiesa

Apie žmogaus laisvės esmę

Pamėginę suvokti mūsų problemų kilmę bei per tai išvystyti jų vidinį pradą, dabar turime paieškoti atsakymų. Matyt, jau tapo aišku, kad laisvės istorijos krizė, kurią šiandien išgyvename, remiasi nenuskaidrinta ir vienpusiška laisvės sąvoka. Viena vertus, laisvės sąvoka buvo izoliuota ir dėl to iškreipta: laisvė yra gėris, tačiau ji egzistuoja tik būdama susijusi su kitomis gėrybėmis, su kuriomis kartu ji sudaro neišardomą vientisą visumą. Kita vertus, laisvės sąvoka buvo susiaurinta ligi individualių laisvės teisių ir dėl to liko be savo žmogiškosios tiesos. Tokio laisvės supratimo problemą norėčiau išryškinti konkrečiu pavyzdžiu, kartu galinčiu atverti mums kelia į tinkamą laisvės suvokimą. Radikalėjant individualistinei Apšvietos tendencijai, abortas ima atrodyti kaip laisvės teisė: moteris turi galėti disponuoti pačia saviimi. Ji turi galėti laisvai apsispręsti, ar leisti vaikui išvys-

ti pasaulį, ar nuo jo išsilaisvinti. Ji turi galėti apsispręsti dėl savęs, ir niekas kitas – taip mums sakoma – negali jai iš išorės primesti kokios nors galiausiai įpareigojančios normos. Kalbama apie teisę pačiam apsispręsti. Tačiau ar aborto atveju moteris tikrai apsisprendžia tik dėl savęs? Argi ji nepriima sprendimo ir dėl kito – nenusprendžia, kad neprivalu pripažinti laisvės kitam, kad iš jo būtina atimti laisvės erdvę – gyvenimą, nes tai varžo jos pačios laisvę? Taigi klaustina: kas gi iš tikrųjų yra ta laisvė, teikianti, be kitų, ir teisę nuo pat pradžių panaikinti kito laisvę?

Nesakykite, kad aborto problema tesanti ypatingas atvejis ir netinkanti visai laisvės problemai aiškinti. Priešingai, būtent šis pavyzdys išryškina pagrindinius žmogaus laisvės kontūrus, jos tipiškai žmogišką esmę. Juk apie ką gi čia kalbama? Kito žmogaus būtis taip artimai susijusi su šio žmogaus, motinos, būtimi, kad kartais apskritai negali egzistuoti be kūniško buvimo kartu su motina, be fizinės vienybės su ja – vienybės, kuri vis dėlto jos kitoniškumo nepanaikina ir neleidžia neigti jos buvimo savimi. Tiesa, toks buvimas savimi radikaliai priklauso nuo buvimo kito dėka, per kitą; kita vertus, kito – motinos – būtis tokio buvimo-kartu įstumama į buvimą-kitam, prieštaraujanti jos norėjimui būti savimi ir todėl patiriamam kaip priešingam savo laisvei. Čia turėtume pridurti, kad net tada, kai vaikas gimsta ir išorinis buvimo-kito-dėka ir buvimo-kartu pavidalas pakinta, jis išlieka lygiai toks pat priklausantis, neįstengiantis išsiversti be būties-kitam. Žinoma, dabar jį galima atiduoti į vaikų namus ir patikėti kitai būčiai-kitam, tačiau antropologinė situacija išlieka tokia pati, išlieka buvimas-kito-dėka, reikalaujantis buvimo-kitam, savo laisvės ribotumo prisiėmimas arba, tiksliau, laisvės įgyvendinimas ne konkuruojant, bet vienam kitą palaikant. Jei atvertume akis, pamatytume, jog tas pasakytina ne tik apie vaiką – vaikas motinos iščiose tikrai leidžia labai vaizdžiai suvokti žmogaus egzistencijos esmę. Ir suaugusysis tegali egzistuoti kartu su kitu ir kito dėka ir niekada neįstengia išsiversti be tos būties-kitam, kurią kaip tik ir norėtų atmesti. Pasakykime dar tiksliau: žmogus savaime suponuoja kito buvimą-kitam, tokį, koks šiandien išsirutuliojo paslaugų sistemų tinkle, tačiau pats nenorėtų būti pavaldus tokiam buvimu-kito-dėka ir buvimu-kitam sąryšiui, norėtų tapti visiškai nepriklausomas, daryti, ką nori, ir nedaryti, ko nenori. Radikalią laisvės troškimas, vis daugiau ryškėjęs Apšvietos kelyje, ypač Rousseau nurodyta kryptimi, ir šiandien plačiai būdingas visuotinei sąmonei, nepageidauja nieko žinoti nei apie „iš kur“, nei apie „kur link“, nei apie buvimą-kito-dėka, nei apie buvimą-kitam – tenorima būti visiškai laisvam. Tai reiškia: pati reali pamatinė žmogaus egzistencijos situacija laikoma už kiekvieną individualų gyvenimą bei kiekvieną veiklą ankstesniu pasikėsiniu į laisvę; trokštama būti išlaisvintam iš savo žmogiškosios esmės ir tapti „nauju žmogumi“ – naujojoje visuomenėje šių „aš“ ribojančių priklausomybių ir šio turėjimosave-dovanoti nebeturi būti.

Apskritai už Naujųjų laikų radikalią laisvės troškimo aiškiai slypi pažadas: būsite kaip Dievas. Net jei Ernstas Topitschas manė galintis konstatuoti, jog šiandien nė vienas protingas žmogus nebenorėtų būti panašus į Dievą ar lygus Dievui, atidžiau pažvelgus tektų teigti priešingą: aiškiai neišreikštas visų šiuolaikinių laisvės sąjūdžių tikslas yra galiausiai būti tokiam, kaip Dievas, būti nuo nieko nepriklausomam, neribojamam jokios svetimos laisvės. Kartą įžiūrėjus šią paslėptą teologinę radikalią laisvės troškimo šerdį, prieš akis iškyla ir pamatinė klaida, pasitaikanti net ir ten, kur tokios radikalybės tiesiogiai nepageidaujamos, maža to, atmetamos. Būti visiškai laisvam, nevaržomam kitų laisvės, buvimo-kito-dėka ir buvimo-kitam – už visa to slepiasi ne Dievo, bet stabo paveikslas. Tokios radikalizuotos laisvės troškimo pirminė klaida yra tai, kad dieviškumas įsivaizduojamas kaip grynai egoistinis. Taip mąstomas Dievas yra ne Dievas, bet stabas, negana to, paveikslas to, kurį krikščioniškoji tradicija pavadintų velniu – Dievo priešininku, nes jame atsispindi tai, kas iš pagrindų priešinga tikrajam Dievui: tikrasis Dievas savo prigimtimi yra visiškai būtis-kitam (Tėvas), būtis-kito-dėka (Sūnus) ir būtis-kartu (Šventoji Dvasia). Tuo tarpu žmogus Dievo paveikslas yra būtent tuo, kad buvimas-kito-dėka, buvimas-kitam ir buvimas-kartu sudaro pagrindinę antropologinę situaciją. Mėginant iš jos išsilaivinti, judama ne dieviškumo, bet nužmoginimo, tiesos griovimo ir per tai pačios būties griovimo link. Jakobiniškasis išlaisvinimo idėjos variantas (taip ir pavadinkime Naujųjų laikų radikaliąsias sroves) yra maištas prieš pačią žmogaus būtį, maištas prieš tiesą ir todėl veda žmogų – kaip išvalgiai įžiūrėjo Sartre'as – į prieštaravimo sau egzistenciją, kurią mes vadiname pragaru.

Dabar, matyt, tapo aišku, kad laisvė susijusi su matu, tikrovės matu – tiesa. Laisvė griauti save ar kitą yra ne laisvė, bet jos velniška parodija. Žmogaus laisvė yra padalyta laisvė, laisvė viena kitą ribojančių bei palaikančių laisvių bendrabūvyje: laisvė turi atitikti tai, kas aš esu, kas esame mes – kitaip ji panaikina pati save. Štai ir priartėjome prie esminės šiandien paplitusio paviršutiniško laisvės paveikslo pataisos: jei žmogaus laisvė gali egzistuoti tik tvarkingame laisvių bendrabūvyje, tai štai reiškia, kad tvarka – teisė – yra ne laisvės priešybė, bet jos sąlyga, maža to, pagrindinis pačios laisvės elementas. Teisė nėra kliūtis laisvei, ji ją steigia. Teisės nebuvimas yra laisvės nebuvimas.

Laisvė ir atsakomybė

Žinoma, dabar iškart kyla naujas klausimas: kas yra laisvę atitinkanti teisė? Kokia turi būti teisė, kad ji būtų laisvės teisė, nes juk neabejotinai egzistuoja tariamoji teisė, kuri yra vergovės teisė ir todėl ne teisė, bet reguliuojama neteisės forma. Savo kritikos neturėtume kreipti į pačią teisę, priklausančią laisvės esmei; demaskuoti kaip tokią turime tariamąją teisę bei prisidėti prie tikrosios teisės atsiradimo – tos teisės, kuri atitinka tiesą ir todėl laisvę.

Bet kaip ją surasti? Tai – didis klausimas, pagaliau teisingai suformuluotas tikrojo išlaisvinimo istorijos klausimas. Ir dabar, kaip ir anksčiau, nesileiskime į abstrakčius filosofinius svarstymus, bet pamėginkime priartėti prie atsakymo remdamiesi realiomis istorijos duotybėmis. Pradėję nuo nedidelės apžvelgiamos bendruomenės, galėtume tam tikru mastu nustatyti jos galimybes bei ribas, tai, kokia tvarka geriausiai tinka visų sugyvenimui, kad iš jų bendrabūvio rastųsi bendras laisvės pavidalas. Tačiau nė viena nedidelė bendruomenė neegzistuoja visiškai savarankiškai; ji įtraukta ir jos esmė veikiama aukštesnių tvarkų, kurioms ji priklauso. Nacionalinių valstybių epochoje remtasi mintimi, kad svarbiausias vienetas yra sava tauta – kad jos bendrasis gėris esąs ir teisingas bendrosios laisvės kriterijus. XX a. raida parodė, jog tokio požiūrio neužtenka. Augustinas šiuo klausimu yra pasakęs, jog valstybė, besivadovaujanti tik bendraisiais šios valstybės interesais, o ne pačiu teisingumu, tikruoju teisingumu, struktūriškai nesisikiria nuo gerai tvarkomos plėšikų gaujos. Juk tada matu laikomas gaujos gėris neatsižvelgiant į kitų gėrį. Metų žvilgsnį atgal į kolonializmo amžių ir žalą, kurią jis paliko pasaulyje, šiandien matome, jog prie plėšikų gaujos esmės kažkaip priartėdavo ir gana tvarkingos bei civilizotos valstybės, nes tegalvodavo tik apie savo gėrį, bet pačiu gėriu nesirėmė. Taip laiduota laisvė šiek tiek panaši į plėšikų laisvę. Ieškant teisingo mato, prieš akis reikia turėti visą žmoniją ir – kaip pamatysime vis aiškiau – ne tik šiandienę, bet ir rytojaus žmoniją.

Todėl tikrosios teisės, kurią būtų galima vadinti autentiškąja teise ir todėl laisvės teise, kriterijus tegali būti visumos gėris, tai, kas gera savaime. Vadovaudamasis tokia išvalga, Hansas Jonas atsakomybės sąvoką paskelbė pagrindine etikos sąvoka (8). Tai reiškia, kad laisvė, norint ją suprasti teisingai, visada apmąstyti kartu su atsakomybe. Taigi išlaisvinimo istorija visada tegali vykti tik kaip augančios atsakomybės istorija. Laisvės augimo negali sudaryti tiesiog vis didesnis individualių teisių išribojimas – juk tai veda į absurdiškumą ir kaip tik tai tas individualias teises griauna. Laisvės augimas turi būti atsakomybės augimas. Tam priskirtinas vis didesnių išipareigojimų, kylančių iš žmonijos bendrabūvio bei atitikimo žmogaus esmei, prisiėmimas. Kai atsakas į žmogaus būties tiesą yra atsakomybė, tada galime sakyti: nuo autentiškos išlaisvinimo istorijos neatsiejamas apsisvalymas tiesos atžvilgiu. Autentišką laisvės istoriją sudaro individų bei institucijų apvalymas šia tiesa.

Atsakomybės principas suteikia karkasą, kurią reikia užpildyti turiniu. Į šį kontekstą patenka pasiūlymas statyti pasaulinį etosą, kuriam aistringai išipareigojęs pirmiausia Hansas Küngas. Tikrai prasminga, maža to, mūsų dabartinėmis aplinkybėmis net būtina įvairiose religijose bei kultūrose ieškoti bendrų pagrindinių etinių elementų; šiuo požiūriu tokios pastangos labai svarbios ir pagirtinos. Kita vertus, akivaizdžios tokio mėginimo ribos, į kurias savo geranoriškoje, bet kartu ir labai pesimistinėje analizėje, savo pakraipa giminingoje Szczy-

piorskio skepticizmui, dėmesį atkreipė, pavyzdžiui, Joachimas Festas (9). Juk tokiam iš pasaulinių religijų išdistiliuotam etiniam minimumui pirmiausia trūksta etosui reikalingo saistomumo, vidinio autoritetingumo. Nepaisant visų pastangų suprasti, jam stinga ir racionalaus akivaizdumo, kuris, autorių nuomone, matyt, galėtų ir turėtų pakeisti autoritetingumą; taip pat trūksta konkretumo, kuris tik ir daro etosą veiksmingą.

Viena mintis, matyt, irgi glūdinti šiame mėginime, man atrodo teisinga: protas, jei nenori pasidaryti kurčias, nebylus ir aklas esminiams žmogaus egzistencijos dalykams, turi išiklausyti ir didžiąsias religines tradicijas. Nėra nė vienos didelės filosofijos, kuri negyventų iš išiklausymo ir religinę tradiciją bei jos prisiėmimo. Visada, kai šis ryšys nutraukiamas, filosofinis mąstymas sustabarėja ir virsta vien sąvokų žaismu (10). Tokio išiklausymo būtinybę labai aiškiai aiškštėn iškelia būtent atsakomybės tema, tai yra laisvės šaknijimosi gėrio tiesoje, žmogaus ir pasaulio tiesoje klausimas. Mat kad ir koks tinkamas pradai būtų atsakomybės principas, išlieka klausimas: kaip sužinoti, kas yra gera visiems ir kas yra gera ne tik šiandien, bet ir rytoj? Čia tyko dvejopas pavojus: viena vertus, grėsmė nuslysti į konsekvencionalizmą, popiežiaus pagrįstai kritikuojamą enciklikoje apie moralę (11). Žmogus tiesiog pervertina savo jėgas manydamas galįs pasverti savo elgesio padarinius bei padaryti juos savo laisvės norma. Tada netrukus dabartis imama aukoti dėl ateities, bet nestatydinama ir ateitis. Kita vertus, kyla klausimas: kas nustato tai, ko reikalauja mūsų atsakomybė? Kai tiesos neberandama supratingai perimant didžiąsias tikėjimo tradicijas, ji pamainoma sutarimu. Čia vėlgi klaustina: kieno sutarimu? Tada sakoma: sutarimu tų, kurie geba argumentuoti. Kadangi tada neįmanoma nepastebėti tokios intelektualinės diktatūros elitiškojo arogantiškumo, priduriama, jog gebantieji argumentuoti turėtų „advokatiškai“ užstoti racionaliam diskursui nepajėgius. Vis tai negali kelti didelio pasitikėjimo. Visi žinome, kokie trapūs yra sutarimai ir kaip greitai partinės grupės tam tikroje intelektualinėje aplinkoje gali išsikovoti pripažinimą kaip pažangos bei atsakomybės vienintelės teisėtos atstovės. Čia perdėm nesunkiai galima imtis išvarinėti velnią Belzebubą, perdėm lengvai mūsų namus, išvairius praeities dvasinių konsteliacijų demoną, gali užimti septyni nauji ir dar blogesni demonai.

Mūsų žmogiškosios būties tiesa

Klausimo, kaip atsakomybę ir laisvę susieti teisingu santykiu, neįmanoma išspręsti tiesiog padarinių skaičiavimu. Turime grįžti prie ankstesnės minties, kad žmogiškoji laisvė yra laisvė laisvių bendrabūvyje; tik tada ji teisinga, būtent atitinka realią žmogaus tikrovę. Tai reiškia: individo laisvei man nereikia ieškoti iš išorės koreguojančių elementų; tada laisvė ir atsakomybė, laisvė ir tiesa visada liktų priešybė, o jos tokios nėra. Nukreiptumas į visumą, į kitą glūdi pačioje teisingai pažintoje individo tikrovėje. Turėdami tai galvoje, pasakysime: kiekviename žmoguje glūdi bendra vienatinės žmo-

giškosios būties tiesa, kuri tradicijos vadinta žmogaus „prigimtimi“. Remdamiesi tikėjimu sukūrimu, galime suformuluoti dar aiškiau: egzistuoja vienatinė Dievo mintis „žmogus“, į kurią atsiliepti yra mūsų užduotis. Šioje mintyje laisvė ir bendruomeniškumas, tvarka ir nukreiptumas į ateitį yra viena.

Atsakomybė tada reikštų: gyventi būtį kaip atsaką – kaip atsaką į tai, kas iš tiesų esame. Ši vienatinė tiesa apie žmogų, kurioje visų gėris ir laisvė neišardomai susiję, Biblijos tradicijoje išreiškta kaip centrinis elementas Dekaloge, apskritai daugeliu atžvilgiu sutampančiame su kitų religijų didžiosiomis etinėmis tradicijomis. Dekalogas yra Dievo savęs pristatymas, savęs pavaizdavimas ir kartu žmogiškosios būties aiškinimas, jos tiesos suspindėjimas – tiesos, regimos Dievo esmės veidrodyje, nes teisingai suprasti žmogų galima tiktai remiantis Dievu. Gyventi Dekalogu reiškia: gyventi savo panašumu į Dievą, atsiliepti į savo esmės tiesą ir taip daryti gera. Dar kartą kitais žodžiais: gyventi Dekalogu reiškia gyventi žmogaus dieviškumu, o tai ir yra laisvė – būtent mūsų būties sulydymas su dieviškąja būtimi ir iš to kylanti visų dermė su visais (12).

Kad ši ištara būtų teisingai suprasta, pridurtina dar viena pastaba. Kiekvienas didis žmogaus žodis peržengia tai, kas tiesiogiai sąmoningai pasakyta, nusidriekdamas į gilesnes gelmes; tame, kad pasakyta, visada glūdi to, kas nepasakyta, perteklius, leidžiantis žodžiams augti laiko tėkmėje. Jei tai pasakytina apie žmogaus kalbą, tai juo labiau tai galioja žodžiui, ateinančiam iš dieviškosios gelmės. Dekalogas niekada nesuvokiamas tiesiog kaip gatavas. Vėlesnėse bei besimainančiose istorinės atsakomybės situacijose jis pasirodo vis iš naujų perspektyvų, vis atsiveria nauji jo reikšmės matmenys. Vyksta įvesdinimas į tiesos visumą, į tiesą, kurios vienu istoriniu akimirksniu net nebūtų įmanoma pakelti (plg. Jn 16, 12 ir t.). Krikščioniui svarbiausia aiškinimo instancija, kurioje atsiveria iki tol nematyta gelmė, yra aiškinimas, vykęs Kristaus žodžiais ir darbais, jo kančia ir prisikėlimu. Kadangi taip yra, tikėjimo žinios klausimas yra ne pasyvus kokios nors nežinomos informacijos priėmimas, bet budinantis mūsų miegančią sąžinę ir atveriantis tiesos šviesos mumyse laukiančias supratimo galias. Tad toks supratimas yra kuo aktyviausias procesas, tiesiog ir suteikiantis jėgų racionaliai ieškoti mūsų atsakomybės matų. Racionalus ieškojimas ne uždusinamas, bet, priešingai, išlaisvinamas iš bejėgiško klaidžiojimo neištiriamybėje ir parodomas jam kelias. Kai Dekalogas, išskleistas racionalaus supratimo pastangomis, atsiliepia į vidinį mūsų esmės reikalavimą, jis yra ne laisvės priešybė, bet jos reali forma. Tada jis yra kiekvienos laisvės teisės pagrindas ir tikrai išlaisvinanti žmonijos istorijos jėga.

Rezultatų apibendrinimas

„Galbūt atitarnavusi Apšvietos garo mašina po du šimtus metų trukusio naudingo, nesutrinkamo darbo mū-

sų akyse ir ne be mūsų išikišimo sustojo, ir garas beina tik į orą“, – tokia yra pesimistinė Szczypiorskiego diagnozė, paskatinusi mus leistis į apmąstymus. Dabar sakychiau: ši mašina be gedimų niekada neveikė – prisiminkime tik abu pastarojo šimtmečio pasaulinius karus ir diktatūras, kurias išgyvenome. Tačiau kartu pridurčiau: mums jokiū būdu nereikia visiškai atsisveikinti su Apšvietos paveldu kaip tokiu, paskelbti jį atitarnavusia garo mašina. Mums iš tikrųjų reikia pakoreguoti kursą trimis esminiais punktais, kuriais norėčiau apibendrinti savo svarstymų derlių.

1. Laisvės samprata, kai išlaisvinimu laikomas tik vis tolesnis normų ardymas ir nuolatinis individualių laisvių plėtimas iki visiško išsilaisvinimo iš bet kurios tvarkos, yra klaidinga. Laisvė, idant nevirstų melu ir savigriova, turi vadovautis tiesa, tai yra tuo, kas mes esame iš tikrųjų, ir šią mūsų būti atitikti. Kadangi žmogus yra buvimo-kito-dėka, buvimo-kartu ir buvimo-kitam paženklinta būtybė, žmogaus laisvė gali egzistuoti tik tvarkingame laisvių bendrabūvyje. Todėl teisė yra ne laisvės priešybė, bet jos sąlyga, mažą to, ją pačią steigia. Išlaisvinimas yra ne laipsniškas teisės ir normų panaikinimas, bet mūsų pačių apvalymas, taip pat normų apvalymas, kad jos įgalintų žmogaus vertą laisvių bendrabūvį.

2. Iš mūsų esmės tiesos išplaukia dar kai kas: šioje mūsų žmonijos istorijoje niekada nebus absoliučiai idealios būklės ir niekada nebus pastatydinta galutinė laisvės tvarka. Žmogus visada yra pakeliui ir visada yra baigtinis. Szczypiorskiego socialistinės visuomeninės santvarkos akivaizdaus neteisingumo ir visų liberaliosios santvarkos problemų akivaizdoje suabejojo: galbūt apskritai nėra to, kas teisinga? Į tai dabar galime atsakyti: visiškai idealios dalykų tvarkos, kuri būtų tobulai teisinga, niekada nebus (13). Kur tokia pretenzija keliamą, ten sakoma netiesa. Tikėjimas pažanga nėra visais atžvilgiais klaidingas. Bet klaidingas yra mitas apie būsimą išlaisvintąjį pasaulį, kur visa bus kitaip ir visa bus gera. Mes įstengiame pastatydinti tik santykinę tvarką ir jos visada bus tik santykinai teisingos. Tačiau kaip tik ir turime stengtis kuo arčiau priartėti prie to, kas tikrai teisinga. Visa kita, kiekviena istorijos ribų neperžengianti eschatologija, ne išlaisvina, bet apgauna ir todėl pavergia. Todėl būtina demitologizuoti ir mitinį spindesį, suteiktą pertvarkymo ir revoliucijos sąvokoms. Pertvarkymas nėra gėris savaime. Ar tai gera ar bloga, priklauso nuo jo konkretaus turinio bei atramos taškų. Nuomonė, jog esminė užduotis galynėjantis dėl laisvės yra pasaulio pertvarka, tėra – kartoju – mitas. Istorijoje visada bus pakilimų bei nuosmukių. Turint galvoje tikrai dorovinę žmogaus esmę, ji rutuliojasi ne linijškai, bet su pasikartojimais. Mūsų užduotis yra kaskart savo dabartyje galynėtis dėl santykinai geriausios žmonių bendrabūvio santvarkos, sergėti iškovotą gėrį, nugalėti esamą blogį bei gintis nuo griovimo galių išiveržimo.

3. Turime atsisveikinti su absoliučios proto autonomijos ir jo apsiribojimo savimi svajone. Žmogaus protui reikia

atsiremti į didžiąsias religines žmonijos tradicijas. Į kai kurias religines tradicijas jis žvelgs gana kritiškai. Religijos patologija yra pavojingiausias žmogaus dvasios susirgimas. Jis pasitaiko tarp religijų, bet taip pat egzistuoja ir ten, kur religija apskritai atmetama ir santykinėms gėrybėms priskiriamas absoliutus rangas: ateistinės Naujųjų laikų sistemos yra baisiausi nuo savo esmės nutolusios religinės aistros, tai yra gyvybei pavojingo žmogiškosios dvasios susirgimo, pavyzdžiai. Kur Dievas neigiamas, ten laisvė nestatydinama; priešingai, iš jos atimamas pagrindas, ir todėl ji iškreipiama (14). Kai visiškai atsisakoma tauriausių ir giliausių religinių tradicijų, žmogus atsiskiria nuo tiesos, gyvena priešingai jai ir tampa nelaisvas. Filosofinė etika irgi negali būti visiškai autonominė. Ji negali atsakyti minties apie Dievą, kartu neatsakydama minties apie būties tiesą, kuriai būdingas etinis pobūdis (15). Jei nėra tiesos apie žmogų, tai jis neturi ir laisvės. Tik tiesa padaro mus laisvus.

Nuorodos

- (1) K. Marx – F. Engels, *Werke*, 39 Bände, Berlin 1961–1971), Bd. 3, 33.
- (2) Cituojama pagal Aukštųjų mokyklų savaitėje gautą rankraštį.
- (3) Plg., pvz., E. Lohse, *Martin Luther*, München 1981, 60, 86.
- (4) Plg. D. Wyss, *Zur Psychologie und Psychopathologie der Verblendung: J.-J. Rousseau und M. Robespierre, die Begründer des Sozialismus*, in: „Jahres- und Tagungsberichte der Görres-Gesellschaft 1992“, 33–45; R. Spaemann, *Rousseau – Bürger ohne Vaterland. Von der Polis zur Natur*, München 1980.
- (5) Plg. P. Köster, *Der sterbende Gott. Nietzsches Entwurf übermenschlicher Größe*, Meisenheim 1972; E. Löw, *Nietzsche. Sophist und Erzieher*, Weinheim 1984.
- (6) Plg. Th. Steinbüchel, *Die philosophische Grundlegung der christlichen Sittenlehre I/1*, Düsseldorf 1947, 118–132.
- (7) Plg. J. Pieper, *Kreatürlichkeit und menschliche Natur. Anmerkungen zum philosophischen Ansatz von J.-P. Sartre*, in: ders., *Über die Schwierigkeit, heute zu glauben*, München 1974, 304–321.
- (8) H. Jonas, *Das Prinzip Verantwortung*, Frankfurt 1979.
- (9) J. Fest, *Die schwierige Freiheit*, Berlin 1993, 47–81; p. 80 jis taip apibūdina Kūngo „pasaulinį etosą“: „Juo daugiau išplečiami ne be nuolaidų pasiekiami atitikimai, juo erdvesnės ir, vadinasi, bejėgiškesnės neišvengiamai tampa ir etinės normos, kol projektas galiausiai baigiasi vien neįpareigojančios dorovės, kuri kaip tikrai yra ne tikslas, bet problema, patvirtinimu“.
- (10) Žr. J. Pieper, *Schriften zum Philosophiebegriff. Werke in 8 Bänden*, Bd. 3, hg. v. B. Wald. Hamburg 1995, 300–323 ir 15–70, ypač 59 ir t.
- (11) *Veritatis splendor*, 71–83.
- (12) Plg. Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2052–2082.
- (13) Plg. Vatikano II Susirinkimas. Konstitucija *Gaudium et spes*, 78: „numquam pax pro semper acquisita est“.
- (14) Plg. J. Fest, *op. cit.*, 79: „Nė vienu jam adresuojamų kreipimųsi nepasakoma, kaip jam įmanoma gyventi be anapus bei nesibaigiant Paskutinio teismo ir kartu nuolatos elgtis priešingai savo interesams bei geismams“. Taip pat plg. L. Kolakowski, *Falls es keinen Gott gibt*, München 1982.
- (15) Plg. J. Pieper, *op. cit.* (žr. 10 past.).

Straipsnis pirmą kartą paskelbtas: *Internationale Katholische Zeitschrift Communio* 24 (1995).

Kun. doc. dr. Arvydas Ramonas

Nacionalinis delegatas universitetinei sielovadai
Klaipėdos universitetas

Universitetinė sielovada

(*Tęsinys. Pradžia Nr. 4*)

Kapeliono ir koplyčios institucija

Evangeliją universitete skelbti turėtų kvalifikuoti sielovados vadovai, pasižymintys ne tik giliu tikėjimu ar patirtimi, bet ir išmanantys aukštosios mokyklos darbo specifiką. Kapeliono sielovada gali padėti sukurti akademinėje aplinkoje krikščionišką bendruomenę bei pasitarnauti kuriant žmogui tinkamesnį pasaulį. Pats žodis „kapelionas“ yra kilęs iš lotynų k. termino *cappellanus*, kuris savo ruožtu kildinamas iš termino *capella* – koplyčia. Katalikų Bažnyčios kanonai kapeliono sąvoką ir pareigas apibrėžia taip: „kapelionas yra kunigas, kuriam patikėta nuolat rūpintis bent tikinčiųjų bendruomenės dalies ar ypatingos grupės reikalais, laikantis visuotinės ir dalinės teisės normų“ (Diaz J., *Cappellano*, in *Nuovo Dizionario di Diritto canonico*, San Paolo, 1993, p. 124, plg. Codex Iuris Canonici, can. 564). Todėl kapelionas pirmiausia yra atsakingas už sielovados grupės subūrimą ir veiklą. Sielovados grupę sudaro dėstytojai ir studentai, suvokiantys Evangelijos vertybių svarbą, norintys jas atskleisti bei liudyti universiteto aplinkoje. Kapeliono uždavinys – priimti kiekvieną atėjusįjį – apimtą džiaugsmo ar patekusį į vargą, padėti problemų kamuojamam studentui ar profesūros nariui, jį atjausti. Vidiniai išgyvenimai, ieškojimai ir atradimai juos patiriantiems asmenims yra labai reikšmingi. Jaunimas trokšta pasidalyti pirmaisiais juos praturtinusiais vidinės patirties vaisiais (plg. Trimakas, K., *Jaunimas. Patirtis ir įžvalgos*, Kaunas, 2000, p. 120).

Idealu, jeigu universitete yra koplyčia, kur galima švęsti sakramentus, susirinkti maldai, susikaupimui ar kokiam nors krikščioniškosios kultūros renginiui. Universiteto koplyčia turėtų vykdyti šias funkcijas:

– Koplyčia turėtų būti vieta, kurioje nebijoma sumaniai ir kantriai skelbti Jėzaus Kristaus Evangelijos tiesos. Koplyčioje turi atsispindėti tikrasis dvasingumas, pagrįstas praeities didžiosiomis tradicijomis, bet drauge ir nukreiptas į ateitį. Šis dvasingumas turi būti tikras, gyvas ir aktyvus. Tai yra visa ko pamatas. Būtent pats Kristus čia aktyviai veikia. Jis yra mokytojas, evangelizuotojas, gaivintojas, tikintieji tėra jo įrankiai. Šių dienų jaunimas ieško autentiškumo ir integralumo, būtent šie siekiai turi būti universiteto koplyčios veiklos esmė. Jeigu krikščioniškoje kultūroje nedalyvauja Kristaus dvasia, tada ji niekuo nėra geresnė už pasaulietinę kultūrą, kuriai nori daryti teigiamą įtaką.

– Koplyčia turėtų būti vieta, kur renkasi bendruomenė, kur švenčiama Eucharistija. Bendruomeninis autentiškas liturginis gyvenimas yra viena iš svarbiausių katechezės ir evangelizavimo formų. Švęsdama Eucharistiją Bažnyčia pasireiškia kaip intymios vienybės su Dievu ir su visa žmonija sakramentas, ženklas bei įrankis. Bendruomenės gyvenimas bet kurio lygmeniu pasireiškia visur, kur gerbiamas asmens, sukurto pagal Dievo paveikslą ir panašumą, orumas. Būtent bendruomenėje išmokstama gerbti save pačius, sužinoma, kad ir kiti žmonės yra orūs. Postmodernioje visuomenėje, akcentuojančioje individualizmą, bendruomeninis gyvenimas tampa svarbus, jei siekiama išsiaiškinti savo, kaip žmonijos šeimos atstovų, teises ir įsipareigojimus. Į sunkias situacijas patekusių žmonių sielovada – tai gydančios susitikimai, kuriuose dalijamasi išgyvenimais.

– Koplyčia turi būti vieta, kur galima atrasti Kristų per autentišką ir gyvą katechezę, Dievo žodžio skaitymą bei dvasingumo ugdymą. Universitetinė katechezė Kristų ypač atskleidžia kaip mokytoją. Intelektualiai bręstantiems žmonėms turi būti pasiūlyta įvairiose jų studijų srityse kartu ugdytis ir augti tikėjimu, studijuojant turtingus rašytinius šaltinius, teologiją ir dvasingumo tradicijas. Daug jaunų žmonių tiesiog „nori pamatyti Jėzų“ (*Jn 12, 21*). Visomis pedagoginio poveikio priemonėmis svarbu parodyti, kad įsiklausoma į šiuos pageidavimus, taip pat parodyti deramą dėmesį ieškantiems Kristaus ar atsakymo į klausimą apie gyvenimo esmę ir prasmę. Gebėjimas dalytis Evangelijos slėpiniu dažnai kyla iš ankstesnių gyvenimo patirčių. Taigi koplyčioje jaunimui turėtų būti įtaigiai perteikiamos didžiosios tikėjimo tiesos, diskutuojama apie jas. Verta pastebėti, kad tikrasis dialogas yra įmanomas tik tada, kai tikėjimas dialogo dalyviams yra tapęs realybe. Be to, visada svarbu išlaikyti trapią pusiausvyrą tarp didaktinio komponento ir naujų mokslinių įžvalgų.

– Koplyčia turėtų būti aplinka, kur vyktų pagarbus akademiškas ir sąžiningas dialogas ne tik tarp proto ir tikėjimo, tarp kultūros ir religijos, bet ir tarp skirtingų krikščioniškųjų konfesijų. Ekumeninė dvasia universiteto koplyčioje turi aiškiai byloti apie tuos dalykus, dėl kurių sutariama nagrinėjant Evangelijos vertybes. Ekumeninis dialogas turi skleisti viltį, kad istorijos tėkmėje krikščionys sugebės pasiekti visišką ir regimą tarpusavio bendrystę, nes tikėjimas yra grindžiamas ne žmonių jėga, bet Kristaus noru, kad „jie būtų viena“ (*Jn 17, 22*) (plg. Fairhead J., *University chaplaincy*, in *Universita e Chiesa in Europa*, Elledici, Torino, 2003, p. 142–143).

Kapeliono, kaip ir bet kokios bendruomenės ganytojo, pareiga – melstis už bendruomenę, dėl jos studijuoti ir aukotis, kad padarytų ją panašią į Bažnyčią, Kristaus Sužadėtinę, vis gražesnę ir vertesnę Tėvo palankumo ir Šventosios Dvasios meilės. Kapelionas kaip ganytojas turėtų tarnauti visiems akademinės bendruomenės nariams ir kiekvienam iš jų atskirai, apšviesdamas jų

sąžinę tiesos šviesa, autoritetingai liudydamas evangelinį krikščioniškojo gyvenimo autentiškumą, taisydamas klaidas, atleisdamas, gydydamas žaizdas bei skatindamas broliškumą (plg. *Presbyterorum ordinis*, 6).

Jonas Paulius II paraginime *Ecclesia in Europa* sako, jog į naujosios evangelizacijos misiją yra pakviesta visa Bažnyčia: „tarnauti vilties Evangelijai evangelizuojančia meile yra *visų pareiga ir atsakomybė*. Kad ir kokia būtų kiekvieno charizma ar tarnyba, pagrindinis kelias, kuris nurodytas visiems ir kuriuo visi gali eiti, yra meilė: tai kelias, kuriuo žengti savo Mokytojo pėdomis pašaukta visa bažnytinė bendruomenė“ (*Ecclesia in Europa*, 33). Todėl sielovados tarnybų universitete misija ir tarnystė apima visą akademinę bendruomenę. 2002 metų JAV Vyskupų konferencijos pastoracinis laiškas sielovados tarnystės klausimais „*Dvasios įgalinti*“ (plg. Lingertaitienė A. *JAV Vyskupų konferencijos pastoracinis laiškas universiteto sielovados tarnystės klausimais „Dvasios įgalinti“*, Vilniaus akademinės sielovados centro kronika, Vilnius, 2002) išskiria 6 akademinės pastoracijos ypatybes. Omenyje turint, kad akademinė pastoracija kuriama remiantis kitų šalių patirtimi, šiuos tarnystės bruožus galima būtų pritaikyti ir Lietuvos universitetų sielovadinėje tarnyboje.

Tikėjimo bendruomenės kūrimas. Laiške sakoma, kad studentų gyvenimas yra fragmentiškas, suskilęs, todėl jie patiria santykių atšalimą ir atitolimą. Krikščionybė yra bendruomeniška, todėl visi pakrikštytieji turi būti atsakingi kurti tikinčią maldos bei tarnystės bendruomenę. Bažnyčia priima visus žmones, juos dvasiškai gydo bei suteikia jiems viltį.

Tikėjimo įsisavinimas. Laiške teigiama, kad studentai akademinėje aplinkoje susiduria su materializmu, individualizmu, reliatyvizmu, įvairiomis viena kitai prieštaraujančiomis teorijomis, jaukiančiomis religinį mąstymą. Studentų ieškojimams ypač svarbus profesūros vaidmuo. Reikėtų pateikti vilties pavyzdžių studentams, nes jie dažnai būna linkę pasiduoti nihilizmui. Todėl svarbios įvairios Šventojo Rašto grupės, kuriose apmąstomas tikinčiojo gyvenimas, dalijamasi teologinėmis įžvalgomis bei gyvenimo patirtimi.

Krikščioniškojo sąmoningumo ugdymas. Jaunimas ypač susiduria su moraliniu reliatyvizmu, todėl reikia jam padėti skirti gėrį ir blogį, pagelbėti apmąstyti realius gyvenimo klausimus.

Teisingumo ugdymas. Labai svarbūs išlieka socialiniai klausimai, kur studentai turėtų suvokti asmens orumo svarbą, būtinybę ginti silpnųjų teises, atsakomybę už vienokius ar kitokius savo sprendimus ir veiksmus.

Asmeninio tobulėjimo skatinimas. Svarbu ugdyti kritinį mąstymą, auklėti ne tik žinančias, bet ir mąstančias asmenybes. Dvasinis penas turėtų būti teikiamas per įvairias maldos ar Šv. Rašto grupes, liturgiją. Svarbu atsilipti į psichologinius bei emocinius poreikius, kai

iškyla įtampa draugaujant ar sunku surasti tarpusavio bendravimo kalbą. Šiame laiške siūloma vesti diskusijas, kvieštis prelegentus, sutuoktinius, psichologus, pasirenkant vertingas pokalbių temas.

Vadovų ugdymas. Nuo būsimųjų vadovų priklausys, kokia bus visuomenė. Krikščioniškasis vadovavimas remiasi meilės tarnyste, padedančia kitiems pakilti iš nevilties, netikrumo jausmo. Ypač raginama atkreipti dėmesį į tuos studentus, kurie savo noru atlieka vienokias ar kitokias tarnystės. Tokiam jaunimui reikėtų rengti kursus, seminarus, apmąstymus. Raginama atkreipti dėmesį į pasaulimų ugdymą, atskleidžiant šeimos ir lytiškumo reikšmę, tėvystės atsakomybę, taip pat padrašinti norinčius gyventi celibatinį gyvenimą, nes jie ypač jaučia visuomenės spaudimą ir išgyvena kultūrinis stereotipas (plg. Lingertaitienė, A., 2002, p. 2).

Šiandien visuomenės dauguma tikrai išgyvena neviltį. Ne išimtis yra ir jaunimas, studentija, todėl Katalikų Bažnyčia privalo eiti pas jaunimą, į universitetus ir nešti viltį visiems žmonėms. Nemažai studentų pasiduoda įvairiems negatyviems reiškiniams, nes patys išgyvena krizes: įvairios kilmės baimė dėl ateities, nerimą, beprasmybę, neviltį. Bažnyčia, skelbdama Evangeliją, žmogui atneša viltį, padeda atrasti gyvenimo ir mirties, meilės ir kančios prasmę, suteikia egzistencinius pagrindus kasdienybei. Sielovados tarnybos universitete yra svarbios siekiant sudaryti sąlygas studentams bręsti tiek intelektualiai, tiek dvasiškai. Akademinė sielovada padeda studentams ir dėstytojams susitikti su Kristumi, tikru ir nekintamu tiesos ir laimės šaltiniu.

Universitetas, nė kiek ne mažiau nei kitos visuomenės institucijos, patiria šių laikų išbandymus. Nepaisant to, jo indėlis į kultūrą yra nepamainomas, jei jis nepraranda savo pirminės paskirties būti institucija, atsidėjusia ne tik moksliniams tyrimams, bet ir žmogaus asmens ugdymui. Ši tarnystė turėtų tapti centrine vykstant nuolatinėms reformoms ir adaptacijos procesams. Jos gali prireikti, kad universitetas, viena seniausių institucijų Europoje, neatsiliktu nuo laiko žingsnių. Kapeliono ir koplyčios institucija universitete suteikia galimybę rūpintis akademinės bendruomenės dvasiniu ir religiniu gyvenimu, padėti ieškoti gyvenimiškų ir akademinų sprendimų, konsultuoti dvasinio gyvenimo klausimais. Koplyčia turėtų būti vieta, kur studentai ir dėstytojai iškilus asmeninėms krizėms eitų pasimelsti ar susitikti su dvasiniu vadovu ar konsultantu. Apskritai akademinės bendruomenės sielovada turėtų suteikti galimybę kiekvienam studentui ar dėstytojui gauti nuolatinę dvasinę pagalbą bei atsakymus į rūpimus egzistencinius klausimus.

Teologija kaip mokslas

Kalbant apie krikščionybės vaidmenį akademinėje kultūroje, būtina kalbėti ir apie teologijos vaidmenį bei padėtį šioje aplinkoje. Universitetas yra ta specifinė laisva

ir atvira vieta, kur išmokstama gyventi ir būti žmogui. Maža to, universitetas yra tiesos ieškojimo ir radimo vieta, tiesos patikrinimo ir perteikimo kitiems vieta. Visapusiška ir visavertė asmenybė autentiškai bręsta ir ugdoma, būdama atvira tiek vertikaliai – Dievo link, tiek horizontaliai – kitam žmogui. Atvirumas, pagarba ir meilė Dievui pasireiškia atvirumu, pagarba ir meile žmogui. Popiežius Jonas Paulius II enciklikoje *Fides et Ratio* rašo, kad šiandien visuomenėje nėra svarbesnio dalyko kaip atskleisti žmogui jo galimybes pažinti tiesą ir siekti galutinio egzistencijos tikslo (*Fides et Ratio*, 102). Jau 1945 metais mokslininkas A. N. Vaithedas savo knygoje „Mokslas ir modernus pasaulis“ rašė, kad jei išsigilintume į tai, ką reiškia religija žmonijai ir į tai, ką reiškia mokslas, nebūtų perdėta tvirtinti, kad ateities istorija priklausys nuo mūsų kartos nuostatos šių dviejų plotmių atžvilgiu (Whitehead, A. N., *Process and reality. An Essay in Cosmology*, Milano, 1965, p. 208). Visiškai kitokiam kontekste rusų mąstytojas P. Florenskis, 1937 metais sušaudytas Solovkų salose, teigė, kad abi šios sritys žmogui yra vertingos, būtinos ir šventos. Tad reikia ieškoti naujo bendrumo tarp minėtų sričių, nes teisingas santykis tarp jų yra bet kokios žmogaus veiklos postulat, norint žemėje realizuoti Gėrį (Florenskij, P., *Ob ponimanije mira*, Vesny 1904, nr. 9, p. 34). Teologija, kurios pagrindas yra Apreiškimas – Dievo Žodis, nes pats Dievas prakalbo žmogaus kalba Jėzuse Kristuje, yra siejama su žmogaus galutinės tiesos ir prasmės ieškojimu.

Jeigu šiandien universitetuose kalbant apie tiesą, ypač humanitariniuose ir pedagogikos moksluose, nebus kalbama apie Dievą ir apie žmogų; apie malonę ir nuodėmę; apie mirtį ir amžinąjį gyvenimą, daugelis svarstymų ir tyrinėjimų apie žmogų ir pasaulį liks neaiškūs ir netarnaus autentiškai tiesai, nes meilė ir akademinis tarnavimas žmogui negali nesiremti meile tiesai apie žmogų. Tiesos pažinimas ir meilė tiesai yra glaudžiai susiję. Protas, atsiskyręs nuo tikėjimo, tampa nekompetentingas spręsti egzistencinių žmogaus gėrio ir blogio klausimų: absoliutus atsiribojimas nuo transcendencijos nuvertina ir nuskurdina būti.

Apšvietos epochoje buvo bandyta išstumti teologiją kaip mokslą iš universitetų, nors ši disciplina ilgus šimtmečius Europos universitetuose buvo pagrindinė, vadinamoji *regina scientiarum*. Šiandien pasaulyje, žlugus totalitaristiniams režimams, teologija ir religijos mokslai vėl dėstomi valstybiniuose universitetuose. Akademiniame kultūroje jau nebėra priešpriešinami tikėjimas ir protas, teologija ir tikslieji (eksperimentiniai) mokslai. Derėtų atsižvelgti ir į tai, kad ir pati teologija tapo sudėtingu mokslu, patiriančiu vidinius prieštaravimus tarp laisvo bei subjektyvaus tyrinėjimo ir doktrininio Bažnyčios mokymo, tarp sisteminių teorinių apmąstymų ir pastoracinio pritaikymo.

Šventasis Tėvas Jonas Paulius II rašo, kad „universitetas, kaip tyrinėjimo ir ugdymo vieta, savo prigimtimi yra pašauktas visapusiškai gilintis į žmogaus slėpinį“ (plg. Ca-

ro, J., *Universita ex corde Ecclesiae*, Nuntium, 1997, p. 183). Šiandien mokslo pasaulyje neabejojama, kad žmogaus ir pasaulio tikrovėje glūdi slėpinys. Specifinis teologijos uždavinys – vis labiau pažinti Dievą, pasaulio ir žmogaus slėpinį Apreiškimo šviesoje (*sub ratione Dei*) ir jį perteikti šiuolaikiška kalba mūsų laikmečiui. Būtent dėl tyrinėjimo objekto specifiškumo ir pašaukimo tarnauti amžinajai tiesai gimsta savita teologijos tapatybė universitetinėje kultūroje. Žmogaus protas yra pajėgus suvokti tikrovės vientisumą, sieti paskiras tiesas su tikrove (*Wirklichkeit*). Visiška tiesa pasiekama tada, kai atskiros pažinimo sritys su savais epistemologiniais ieškojimo metodais sujungiamos į bendrą struktūrą. Tai nereiškia sumenkinti kitų mokslų savitumą, priešingai, tai padeda atskleisti tarpdisciplininę tiesą, kas ypač aktualu moksluose, vis labiau kryptančiuose į siaurą specializaciją.

Realybė ir tiesa nėra tik empirinės, bet ir metafizinės. Teologijos vieta kitų mokslų atžvilgiu yra išskirtinė, nes ji turi savitą ryšį su visos realybės ontologiniu pagrindu, kuri įvardija esant Dievu, galutinai ir visiems laikams apsiereikšusiu Jėzuse Kristuje. Jeigu šiandien akademiniame bendruomenėje galima kalbėti apie tiesą daugiskaita, kaip apie būdingą atskiroms disciplinoms, taip pat galima kalbėti apie tiesą ir vienaskaita. Enciklikoje *Fides et Ratio* teigiama, jog žmogus turi teisę pažinti ne fragmentus, bet visumą (*Fides et Ratio*, 85). Tą visumą ir stengiasi perteikti teologija, suteikdama realybei prasmę. Ji drauge su kitais mokslais suteikia pasaulio ir žmogaus pažinimui vientisumo, atskleidžia ne tik realybės fenomeną (graikiškai *phainomenon*), bet ir noumeną (graikiškai *nooumenon*). Rusų mąstytojai V. Solovjovas, P. Florenskis ir S. Bulgakovas manė, kad tiesa savo prigimtimi yra antinomiška. Tiesa nepasiekama vien tik racionalių ir loginių mąstymų nes du gnoseologiniai keliai (intuicija ir įrodymas) patys vieni nepasiekia aiškumo (*certitudo*). Todėl, pasak šių mąstytojų, būtina keisti tyrinėjimo perspektyvą: pereiti nuo racionalaus dogmatizmo prie tiesos ontologinio pagrindo Dievuje. „Transloginis“ ir „trans-racionalus“ mąstymo modelis įgalina mąstyti tikrovę *sub specie aeternitatis*, o tokios tikrovės pagrindas būtent ir yra Dievas (plg. Florenskij, P., *La colonna e il fondamento della verita*, Rusconi, 1998, p. 195).

Maža to, teologija turi atspindėti ir Bažnyčios mokymą – Magisteriumą bei dalyvauti pačios Bažnyčios misijoje skelbiant Evangeliją. Bažnyčios skelbiamas tikėjimas yra *fides quaerens intellectum*, jis turi prasiskverbti į žmogaus protą ir širdį, būti apmąstytas, kad būtų įgyvendinamas. Todėl bažnytinis buvimas negali ribotis vien kultūrinėmis bei mokslinėmis iniciatyvomis. Jis turi teikti veiksmingą susitikimo su Kristumi galimybę.

Neretai akademiniame bendruomenėje vyrauja įsitikinimas, kad teologija kaip *scientia fidei*, drauge ir filosofija, negali būti tokio pat lygio mokslas, kaip, pavyzdžiui, tikslieji eksperimentiniai mokslai. Juose tiesa suvokiamą ir suvokiama tik tada, kai įmanoma ją eksperimentiškai patikrinti ir nustatyti ryšį tarp priežasties

ir padarinio. Taigi mokslai, nepaklūstantys šiai metodikai (teologija, metafizika, etika ir kt.), nepriklausytų racionalios tiesos ieškotojų kategorijai ir dėl to būtų neprasmingi. Tačiau toks griežtas mokslo suvokimas nepajėgus paaiškinti visą pasaulio tikrovę. Kaip jau minėjome, tikrovė ir tiesa nėra vien materialiai, bet ir dvasinė, ji ne vien empirinė, bet ir metafizinė. Maža to, tikrovė visados apima ir slėpinio matmenį. Kalbant apie teologijos kaip mokslo sąlytį su kitais mokslais, būtina pabrėžti, kad abi sritys privalo turėti bendrą epistemologinį statusą. Mokslinis pažinimas turi prasidėti nuo visapusiškos kasdienės tikrovės patirties. Pradedant nuo patyrimo, kiekvienas mokslas nusistato sau objektą, tyrinėjimų ribas ir metodą tiesos pažinimui pasiekti. Po to suformuluojama problema, jos sprendimo hipotezė ir kontroliuojamas hipotezės galiojimas tiriant pakankamai daug bandymų atvejų. Į tokius mokslo rėmus telpa ir teologija, nes domisi ir siekia pažinti visą realybę, susijusią su Dievu. Siaurąja prasme teologijos santykis su tiksliais mokslais būtų asimetriškas, nes teologija domisi ir tikslųjų mokslų pasiekimais, bet to negalima pasakyti apie tiksluosius mokslus. Tačiau šiandien plačiąja prasme abipusis teologijos ir kitų mokslų santykis intensyvėja. Kaip pavyzdį užtektų paminėti ekologijos keliamas žmonijos ir pasaulio išgyvenimo problemas ir teologijos teiginius apie pasaulio pabaigą. Bendros teisingos išvados bus pasiektos tik sugretinus abiejų sričių rezultatus ir įsiklausius į atskirus jų teiginius. Taigi pilnutinė tiesa pasiekama bendradarbiaujant atskiriems mokslams.

Prieš apibūdinant teologijos epistemologinį statusą verta prisiminti, kad mokslinę teologinės tiesos sampratą veikė dvi srovės, vadinamos metafizinėmis: šv. Augustino plėtotas platonizmas ir šv. Tomo Akviniečio plėtotas aristotelizmas. Pirmasis tiesą tapatino su pačiu Dievu. Tikra yra visa tai, kas atitinka Dievą, ontologinį kūrinių pagrindą. „Niekio labiau už tiesą netrokšta žmogaus siela“, – teigia mąstytojas (Šv. Augustinas, *Tractatus in Joannem*, Roma, 1972, XXVI, 5). „Sukūrei mus, Viešpatie, sau, ir nenurims mūsų siela, kol neatsilsės Tavyje“ (Šv. Augustinas, *Confessiones*, Roma, 1984, V, 1). Augustinas sieja tiesos ieškojimą ir su laime – „laimė yra džiaugtis tiesa“. Šv. Tomas Akvinietis tiesą apibūdina kaip *adequatio rei ad intellectus*, tai yra tiesą analizuoja remdamasis loginiu pagrindu: teiginiai yra teisingi arba klaidingi tiek, kiek atitinka faktus. Jis tiesą suvokia kaip ontologinę būti, kurios pirminis pagrindas – Dievuje (Tommaso D'Aquino, *Summa Theologica*, I–IV, New York, 1947, I. qu. XVI. aa.1–8).

Šv. Tomo Akviniečio klasikinis teologijos kaip mokslo apibūdinimas tebegalioja ir šiandien (Tommaso D'Aquino, 1947, I. qu. I aa.1–10). Terminas *theologia* randamas jau Aristotelio filosofijoje, jis reiškia būties metafizinį nagrinėjimą, žvelgiant į ją iš Aukščiausios Būties, suvokiamos kaip *causa prima*, perspektyvos. Tokią teologijos sampratą perima ir šv. Tomas. Teologija plačiąja prasme yra Dievo pažinimas per tikėjimą, o siaurą-

ja – racionalus Apreiškimo aiškinimas, suprantant Dievą kaip visos realybės pirmąją priežastį. Todėl ir pasaulis suvokiamas *sub ratione Dei*.

Taigi Tomas Akvinietis, analizuodamas teologinės tiesos pažinimo galimybes, klausia, ar žmogui yra būtinas žinojimas, peržengiantis grynąjo proto ribas. Žmogus turi transcendentinį tikslą – amžinąjį gyvenimą, peržengiantį jo egzistenciją, pažinimą bei galimybes, todėl žmogui reikia „dieviškosios šviesos“, kuri parodytų teisingą kelią į tą tiesą. Be Apreiškimo vienas žmogus negalėtų pilnutinai pažinti Dievo, pasaulio ir savo slėpinio. Todėl Tomas Akvinietis padaro svarbią išvadą: mokslas niekad nėra pats sau tikslas, bet priemonė pasiekti aukštesnį tikslą, būtent Dievo pažinimą, amžinąjį gyvenimą ir žmogaus, kaip Dievo įvaikio Jėzuje Kristuje, realizavimą šioje žemėje. Mokslas visada yra susijęs su žmogaus prasmės bei jo likimo įminimu. Tad tas, kas norėtų matyti žmogų kaip būtybę, uždarytą tik grynąjo proto ribose ir trumpai te gyvenančią pasaulyje, niekad nepripažins aukštesnio pažinimo, peržengiančio proto ribas. Pavyzdžiui, Kantas neigė bet kokią metafizikos galimybę būti argumentuotai, todėl jis buvo įsitikinęs, kad kalba apie Dievą ir nemirtingumą yra tik grynąjo proto postulatas bei moralinis imperatyvas.

Bet ar galima racionaliai pažinti tai, kas išsprūsta iš intelekto? Vėlgį Tomas Akvinietis atsako, kad kiekvienas mokslas turi savo aksiomas, arba pirminius principus. Jų neįrodo, bet suponuoja. Teologijos aksiomos yra tikėjimo tiesos (pvz., Dievas – Trejybė, Įsikūnijimas, Sukūrimas, Malonė ir t. t.). Jos nėra protu galutinai suvokiamos, bet jam ir neprieštarauja. Aksiomos tampa aiškesnės per *Scientia Dei* – Dievo žinojimą. Yra mokslų, pavyzdžiui, astronomija, kuri pirmines savo tiesas skolinasi iš matematikos ir fizikos. Kiti mokslai, kaip antai, istorija, savo tiesas ima iš gyvenimo faktų. Teologija yra palenkta Dievo žinojimui ir jo Apreiškimo faktams išganyti istorijoje. K. Rahneris atkreipia dėmesį, kad teologija yra ne vien žmonių sukurtas mokslas, ji yra veikiau įsiklausymas į paties Dievo kalbą (Rahner K., *Uditori della parola*, Borla, Roma, 1977, p. 34–35). Krikščionių teologas negali kalbėti (*wort*) apie Dievo slėpinį kitaip nei atsiliepdamas (*ant-wort*) į paties Dievo Apsireiškimą. Teologas nėra panašus į Senojo Testamento pranašus, kalbėjusius Dievo vardu, bet dar nepažinčius įsikūnijusio Dievo veido Jėzuje Kristuje. Krikščionis kalba apie Dievą, kaip apie žmogumi tapusį amžinąjį *Logos*, todėl, be visiems mokslams būdingo mokslinio orumo, turi dar ontologiškai liudyti šį slėpinį: kalbėdamas apie Kristų, turi jį paliudyti savo gyvenime.

Teologijos kaip mokslo uždavinys – protu pažinti (*intellectus fidei*) Dievo žinojimą, priimtą tikėjimu, jį tyrinėjant ir susisteminant į atskirą doktriną, arba, kitais žodžiais, akademinė teologija turi moksliskai išdėstyti atskiros konfesijos (katalikų, protestantų, ortodoksų ir kt.) oficialią tikėjimo doktriną. Teologijai kaip mokslui būdinga: – Istorinė teologija hermeneutiškai ir istoriškai atsklei-

džia tai, ką Dievas norėjo apreikšti ir pasakyti per normatyvinius tikėjimo šaltinius – Šventąjį Raštą, Tradiciją, Magisteriumą.

– Spekuliatyvioji, arba teorinė, teologija racionaliai gilia tikėjimo tiesų suvokimą, susiedama jas su žmogiškąja realybės patirtimi, ypač su filosofijos, gamtos, istorijos bei socialiniais mokslais.

– Praktinė teologija praktiškai pritaiko tikėjimo doktriną individualiame ir socialiniame Bažnyčios gyvenime.

Tikėjimas teologijai kaip mokslui suteikia subjektyvumo, tai yra parodo, kaip pasiekti savo objekto turinį – Dievą. Šv. Anzelmas teologijos ir tikėjimo santykį apibūdina kaip *delectatio*, džiaugsmą, suradus tyrinėjimo objektą, ir padėką jį priėmus, ir kaip *adoratio*, suvokimą, jog nueitas mokslinis ir racionalus tyrinėjimo kelias leidžia išpažinti, kad *rationabiliter comprehendit incomprehensibile esse* (Fischella R., *Teologia: epistemologija, Dizionario di Teologia fondamentale*, Amsisi, 1990, p. 1227).

Teologijos vaidmuo universitetinėje kultūroje

Vatikano II Susirinkimas teologijai atvėrė kelius į dialogą su kultūra ir moderniaisiais mokslais (plg. *Gaudium et Spes*, 5, 44, 57, 62; *Optatam totius*, 13, 15; *Gravissimum educationis*, 10–12). Šiandien katalikiškosios teologijos uždaviniai akademinėje visuomenėje yra šie:

1. Teologija privalo turėti glaudų ryšį su savo objektu – Dievu. Jis drauge yra ir jos tikrasis subjektas. Ji turi kalbėti daugiau apie Dievą ir apie visą su juo susijusią tikrovę. Akademinė teologijai derėtų daugiau kalbėti apie didžiąsias tikėjimo tiesas ir mažiau apie paskirų teologų nuomones vienu ar kitu klausimu.

Nepaisant dominuojančio antropocentrizmo, teologijoje bandoma surasti vientisą realybės vaizdą, būdingą ankstyvosios krikščionybės „*gnostiniam – išminties*“ tikėjimo modeliui (plg. Vagaggini, C., *Teologia*, Nuovo dizionario di Teologia, San Paolo, 1997, p. 1647–1650). Teologija nerizikuoja tapti „enciklopedine disciplina“, kurioje dominuoja autorius, išdėstytas dalykas ir metodas, bet dažnai užmiršamas pats argumentas. Objektivus teologijos turinys yra meilės paradigma, nes paties Dievo ir viso Apreiškimo turinys yra Meilė. Jokiai kitai mokslinei disciplinai nėra toks svarbus asmeninis ryšys su „objektu“ kaip teologijai. Tikrasis teologas yra tas, kuris ne tik pažįsta Dievą, bet ir gyvena juo: pažinimas ir išmintis, doktrina ir šventumas, pastoracinė tarnystė ir malda, *orthodoxia* ir *orthopraxis* turi eiti kartu. H. U. von Balthasaras sakė, kad iš visų didžiųjų teologų jį domino tik šventieji (Balthasar, H. U., *Teologia e santità*, Verbum caro, Morcelliana, 1985, p. 200–229).

2. Krikščionybės tiesa pretenduoja tarti „paskutinį žodį“ apie mūsų gyvenimo tikrovę: ji žvelgia į pasaulio ir istorijos tikrovę *sub ratione Dei*. Tačiau racionalus diskursas apie tikėjimą paties tikėjimo nepadaro racionalaus, veikiau patikslina, kad jis neprieštarauja protui, o pastarasis neneigia tikėjimo. Istorijos teologijos teigi-

nys, jog viso pasaulio kūrėjas yra Dievas, perkeliamas į visą realybę: Dievas yra visa ko, kas egzistuoja, Palai-kytojas, ir visa tai, kas egzistuoja, nurodo į Dievą. Tai gi Dievas yra tas, be kurio nieko neegzistuoja.

3. Intelektas tikėjimo atžvilgiu neturi funkcijos „paremti“ teologinę doktriną, bet pasitarnauja kaip „filtrai“. Intelektas padeda atskirti visa, kas iškreipia patį tikėjimą. Taigi protas negali vertinti ir teisti tikėjimo tiesų. Priešingai, negalima tikėti tuo, kas prieštarauja autonomiškam protui. Tikėjimo terpėje protas padeda giliau pažinti Apreiškimą.

4. Šiandien neabejojama, kad kosmologijos, fizikos, biologijos, genetikos atradimai, viena vertus, suteikė papildomos informacijos apie laiko ir erdvės kategorijas, materiją, kita vertus, atvėrė žmogaus asmens tapatybės problemas. Mokslas yra ne monolitinis, bet sudėtingas ir įvairialytiškas reiškiny. Dažnai pasigendama vientisos tiesos apie realybę, kuri, ja manipuluojant, skaudžiai atsiliepia pačiam žmogui ir visai kūriniui. Jau pats faktas, kad universitetuose dėstoma teologija ir religijos mokslai, liudija, jog protas ir tikėjimas nebėra supriešinami, bet tarpusavyje dialoguoja. Teologinių disciplinų dėstymas universitete neturėtų likti vien tik susitaikymo su kitais mokslais ženklas. Teologijos uždavinys – neleisti tiesai pernešyti užsibūti mokslų „ekspertų“ užburtuose ratuose, bet padėti jai su meile tarnauti žmogui, gyvenančiam technologijos bei mokslo pasaulyje ir keliaujančiam į amžiuosius namus danguje.

5. Teologijos ir kitų mokslų dialogas turi surasti savitą kontekstą, kur teologiniai ir moksliniai teiginiai galėtų būti lyginami tuo pačiu lygiu, nenuklystant nuo savitų tiriamųjų objektų. Tokia terpė savaime neatsiranda, tad būtina skatinti teologijos *bendradarbiavimą* su kitais mokslais universitetuose. Šiandien pasaulyje nebeįmanoma įveikti civilizacijos problemų orientuojantis vien tik į mokslinį-techninį progresą, reikia ir metafizinės krypties. Pragmatiškai mokslinės pažangos pasiekimai, atskirti nuo metafizinės tiesos, pirmiausia veda prie etikos, ekologijos ir žmogaus egzistencijos sureliatyvinimo. Universitetinės disciplinos negali atsiriboti nuo religijos mokslų, nes vienos neatsakys į daugelį mokslinių klausimų ir problemų, kaip ir teologija negali atsiriboti nuo kitų mokslų, nes liktų toli nuo pasaulio realijų, izoliuota pažinime ir bejėgė komunikuoti.

6. Toks dialogas turėtų remtis trimis pagrindiniais principais: informacijos pasidalijimu tiek metodų, tiek objektivių tiesų srityje; prielaidų diskusijomis; atskirų mokslų etine ir profesine atsakomybe už mokslinių teorijų pasekmes žmogui ir kūriniui (Wandelfels H., *Teologia fondamentale nel contesto del mondo contemporaneo*, San Paolo, 1988, p. 80–81).

7. Šiandien teologijoje neabejojama objektyvia ir nekintama tiesa. Ieškoma galimybių, kaip ją interpretuoti bendradarbiaujant su kitais mokslais ir kaip visu tuo remiantis naujai suvokti Apreiškimo tiesą. Kaip pereiti, encikli-

kos *Fides et Ratio* žodžiais, „nuo fenomeno prie fundamento“ (nuo fenomeno prie noumeno) ir surasti tiesos ontologinį pagrindą (*Fides et Ratio*, 83). Teologija, savo prigimtimi esanti atvira tiesai, gali būti atvira kiekvienam teisingam moksliniam tiesos ieškojimui. Maža to, po reikšmingų mokslinių atradimų naujai peržvelgiamos ir įvertinamos teologinės tiesos, negriaunant pačių dogmų tapatybės. Vatikano II Susirinkimo pastoracinė konstitucija *Gaudium et Spes* rašo, kad „šiuolaikiniai gamtos mokslų, taip pat istorijos bei filosofijos tyrinėjimai ir atradimai iškelia naujų klausimų, sukeliančių padarinių gyvenime ir net iš teologų reikalaujančių naujo gvildenimo“ (*Gaudium et Spes*, 62). Ir šiandien, pavyzdžiui, modernioji kosmologija ir astronomija gali pagilinti krikščioniškosios protologijos (*protologija* – doktrina apie pasaulio kilmę. – Aut. pastaba) žinias apie pasaulio sukūrimą, jo pradžią ir pabaigą, fizikos reliatyvumo teorija gali suteikti naujų idėjų apie krikščioniškos eschatologinės skaistyklos sampratą, apie erdvę ir laiką, archeologija ir istorijos filosofija – apie Bibliją, psichologija ir sociologija – apie kaltės jausmo kilmę ir atsivertimo dinamiką.

8. Mokslinių tyrinėjimų rezultatų pritaikymas teologijoje turi išlaikyti loginę darną. Neturi būti supriešta teologijos ir kitų mokslų vieningai pasiekta tiesa. Kartais atrodo, kad kai kurie moksliniai tyrinėjimai tarytum prieštarauja krikščionybės doktrinai, tačiau, jeigu kalbama apie autentišką siekį pažinti tiesą, tai anksčiau ar vėliau moksliniai pasiekimai nušvies ir kitus Apreiškimo turinio aspektus.

Universiteto pašaukimas – tarnauti tiesai ir būti pagrindiniu kultūros nešėju visuomenėje. Krikščionybė yra kultūra ir ja bus tiek, kiek tarnaus žmogui, visuomenei, vertybėms, Bažnyčiai ir Dievui. Teologijai, kaip tikėjimo mokslui, būtina suteikti universitetinį horizontą. Intelligentas yra žmogus, kuris intelekto žinias pritaiko moralės gyvenime, tada tiesa (*veritas*) tampa etika (*ethos*). Tiesos ieškojimas siejasi su galutiniu žmogaus mįslės ir prasmės klausimo įminimu. Autentiška kultūra visuomenėje pasireiškia, kai žmogus traktuojamas kaip Dievo vaikas ne pagal prigimtį, bet pagal malonę. Šiandien, kaip niekada istorijoje, universitetinė akademinė kultūra yra pašaukta atsakyti į pačius svarbiausius žmogaus egzistencijos ir prasmės klausimus. Tai daryti reiškia pastatyti žmogų prieš Kristų, istorijos ir laiko Viešpatį. Popiežius Jonas Paulius II 1993 metais lankydamasis Lietuvoje savo kalboje akademinėi bendruomenei Vilniaus šv. Jonų bažnyčioje pabrėžė: „Nebijokite, bičiuliai, atverti durų Kristui! Jis pažįsta žmogaus širdį ir moka atsakyti į skaudžiausius jo nerimo klausimus“.

Šiandien modernaus mokslo dominavimas kultūroje dažnai grindžiamas klaidingu jo suvokimu, kai pažinimas suprantamas išskirtinai kaip galia ar jėga (žinoti reiškia galėti), tada mokslas tampa utilitaristiniu metodu pasiekti subjektyvią laimę ir subjektyvią tiesą. Jeigu ir pats gyvenimas bus suvokiamas kaip *res extensa*, *natura naturata*, neišvengiamai kils pavojus žmo-

gaus asmens garbei bei orumui, jo išlikimui žmogui, sukurtu pagal Dievo paveikslą ir panašumą. Asmuo sekuliarizuotame kontekste turi vertę tik tada, jei ką nors gamina, produkuoja; neįgalus yra nevertingas ir nereikalingas. Akivaizdžiausias pavyzdys – genų inžinerija ir bandymai klonuoti žmogų. Dauguma mokslo problemų yra ne vien technologinio ar moralinio pobūdžio, bet ir teologinio. Jeigu nutraukiamas Dievo ir kūrinijos, malonės ir prigimties, tikėjimo ir proto ryšys, technologinis pasaulis, anot H. U. von Balthasaro, praranda dvasią, estetiką, moterų ir vaikų šypseną, meilę ir kančią, prasmę ir tikslą. Tokiame pasaulyje visa tai, kas nenaudinga, tampa ir nevertinga.

Įdomią moderniosios visuomenės krizės diagnozę pateikė F. Nietzsche. Jo nuomone, būtent autentiškų vertybių stoka sukelia modernaus humanizmo krizę, kitais žodžiais, F. Nietzsche's „miręs Dievas“ reiškia, kad žmogus pats sau tapo dievu (*Uebermensch*). Toks žmogaus atsiribojimas nuo transcendencijos nėra tiesioginė jo intencija užmušti Dievą, veikiau metodologinis pasirinkimas gyventi humanistinio autonomiškumo vardan: dominuoja ne teorinis, bet praktinis ateizmas.

Teologijos dėstymas bei buvimas universitete turėtų sujungti „dangų ir žemę“, suteikti pasaulio ir žmogaus pažinimui integralumo ir prasmės, maža to, – pašventinti žmogaus inteligenciją. Akademinėje bendruomenėje šventumas, pritaikant Tomo Akviniečio būties transcendentalijas, suvokiamas ne tik kaip *bonus*, bet ir kaip *verus*. Teologija turėtų priartinti žmogų ir pasaulį prie Dievo. Priartinti realybę prie Viešpaties reiškia priartinti prie tikrosios ontologinės prasmės. Pats Dievas prakalbo meilės kalba į žmogų Jėzuje Kristuje, amžinasis *Logos* (Tiesa) tapo asmeniu istorijoje. Tokia meilė žmogui paliečia ne tik valios, bet ir pažinimo plotmę. Tiek žmoguje, sukurtame pagal Dievo – Trejybės paveikslą ir panašumą, tiek kūrinijoje galima aptikti Dievo pėdsakų, todėl bendradarbiaudama su kitais mokslais teologija turėtų teikti pirmenybę ne metodų moksliniam neutralumui, bet visuminiam tiesos apie žmogų, pasaulį ir Dievą turiniui.

Bažnyčios vaidmuo akademinėje bendruomenėje yra nepakeičiamas. Jos misija – kviesti žmogų sustoti priešais būties slėpinį, jį mąstyti, kontempliuoti ir būti atvirais Tiesai. Mokslas dažnai žvelgdavo ir tebežvelgia į Bažnyčią kaip į kliūtį laisviems tyrinėjimams ir traktavo ją kaip neaktualią šiandienos „moderniems mokslo pasiekimams“. Bažnyčia, kviesdama žmogų gerbti Dievą ir kūriniją, nestabdo tyrinėjimų, bet kviečia išsiklausyti į Slėpinį. Ir šia prasme tai nėra atsilikimas, bet pranašiškas buvojimas. Bažnyčios, drauge ir teologijos, pranašiškas matmuo akademinėje kultūroje pasireiškia ne tuo, kad aplenkdamą laiką ji gali nuspėti tai, kas bus, bet tuo, jog ji turi paskutinį žodį apie tikrovės egzistenciją. Teologija yra žodis kito Žodžio, kuris šaukia (*vox clamantis*): „Aš esu Alfa ir Omega, Pirmasis ir Paskutinysis, Pradžia ir Pabaiga, kuris yra, kuris buvo ir kuris ateis, Visagalis“ (*Apr* 22, 13. 18).

Popiežius ir kardinolai aptarė aktualias problemas

(KAP) Kovo 23 d. Vatikane už uždarų durų prasidėjo Kardinolų kolegijos visuotinis susirinkimas. Popiežius Benediktas XVI dieną prieš konsistoriją pasiūlė paskirti „apmąstymams ir maldai“. Kardinolai su popiežiumi aptarė nuo Romos atsiskyrusių tradicionalistų problemą, galimybę padidinti vyskupų atsistatydinimo amžių bei dialogą su islamu. Pasak Vatikano spaudos tarnybos pranešimo, popiežius, pats dalyvavęs susitikime, pabrėžtinai pageidavęs diskusijos šiais klausimais, kartu palikdamas laisvą erdvę kitoms temoms. Pasitarimų pradžioje kardinolų kolegijos dekanas kardinolas Angelo Sodano padėjo popiežiui už galimybę pasikeisti mintimis. Konsistorijos sušaukimas rodąs, kokią reikšmę Benediktas XVI teikia savo artimiausių patarėjų nuomonei. Sodano pabrėžė, jog Kardinolų kolegija ir Vyskupų sinodai yra patariamieji organai, padedantys popiežiui darbuotis Bažnyčios labui.

Pirmoji Benedikto XVI konsistorija

(KAP, KAI) Kovo 24 d. Šv. Petro aikštėje vyko pirmoji popiežiaus Benedikto XVI pontifikato vieša kardinolų konsistorija. Šventasis Tėvas įteikė kardinoliškuosius biretus penkiolikai naujai pakeltų kardinolų. Iškilnėse švęsta Žodžio liturgija. Pirmiausia Benediktas XVI lotyniškai perskaitė kardinolų skyrimo formulę ir jų vardus. Kardinolais pakelti trys Romos kurijos dignitoriai: Tikėjimo mokymo kongregacijos prefektas Williamas Josephas Levada iš JAV, Pašvęstojo gyvenimo institutų kongregacijos prefektas Francas Rode iš Slovėnijos, Apaštališkosios signatūros Aukščiausiojo Tribunolo prefektas Agostino Vallini iš Italijos. Purpurinius biretus taip pat gavo Krokuvos arkivyskupas Stanislawas Dziwiszas, Karakaso arkivyskupas Jorge Urosa Savino, Manilos arkivyskupas Gaudencio Rosales, Bordeaux arkivyskupas Jean-Pierre'as Ricardas, Toledo arkivyskupas Antonio Canizares Llovera, Seulo arkivysku-

pas Nicholas Cheong Jin-suk, Bostono arkivyskupas Seanas Patrickas O'Malley, Bolonijos arkivyskupas Carlo Caffarra ir Honkongo arkivyskupas Josephas Zen Ze-kiun. Kardinolais pakelti buvo taip pat trys hierarchai, vyresni negu 80 metų, todėl nebegalintys dalyvauti konklavoje: Romos Šv. Pauliaus bazilikos arkikunigas Andea Cordero Lanza di Montezemolo, Tamale (Gana) arkivyskupas emeritas Peter Poreku Dery ir buvęs Popiežiškojo Biblijos instituto rektorius t. Albertas Vanhoye.

Šv. Petro aikštėje susibūrę tikintieji ovacijomis lydėjo skaitomus naujųjų kardinolų vardus. Naujųjų kardinolų kolegijos narių vardu kalbėjo Tikėjimo mokymo kongregacijos prefektas kardinolas Williamas Levada. Naujųjų kardinolų vardu jis pažadėjo popiežiui visišką meilę ir ištikimybę „negailint savęs ir savo gyvybės“. Po maldos už Bažnyčią ir Šventojo Rašto skaitinių popiežius pasakė homiliją. Jis išreiškė viltį, kad kardinolai padės siekti krikščionių vienybės. Šventasis Tėvas sakė tikįs, kad visa kardinolų kolegija skelbs pasauliui, jog *Deus caritas est*, jog kardinolai prisidės, kad „meilės pradmuo spinduliuotų ir atgaivintų Bažnyčią kiekviename hierarchiniame lygmenyje“. Popiežius kvietė naujai atkreipti dėmesį į mažutėlius ir varguolius, „kad Bažnyčia aiškiai skelbtų pasauliui meilės civilizacijos iššūkį“. Primindamas istorinę kardinolų kolegijos kilmę popiežius pavadino ją „savotišku senatu“. Po homilijos naujieji kardinolai lotyniškai išpažino tikėjimą, taip pat pažadėjo ištikimybę Benediktui XVI ir jo įpėdinams.

Iškilmingiausias konsistorijos momentas buvo tuomet, kai, sugiedojus *Tu es Petrus*, Romos vyskupas naujiesiems kardinolams uždėjo purpurinius biretus ir įteikė nominacijos bules. Naujieji kardinolai iš eilės atėjo prie sėdinčio Šventojo Tėvo ir suklupę priėmė kardinoliškąsias insignijas. Nominacine bule kiekvienam kardinolui paskirta titulinė Romos bažnyčia. Romos kurijoje dirbantys, taip pat aštuoniasdešimtmetį peržengę kardinolai tapo

kardinolais diakonais, o devyni arkivyskupai tapo kardinolais kunigais. Per įteikimo apeigas Šventasis Tėvas du kartus atsistojo. Pirmą kartą jis apkabino savo įpėdinį – Tikėjimo mokymo kongregacijos prefektą kardinolą Williamą Levadą. Po to invalido vežimėlyje prie popiežiaus buvo privežtas kardinolas Peter Poreku Dery. Uždėjęs purpurinį biretą popiežius apkabino ir pabučiavo Ganos hierarchą. Ypač daug aplodismentų sulaukė Honkongo kardinolas Josephas Zen Ze-kiun. Jaudinantis buvo taip pat popiežiaus susitikimas su buvusiu Jono Pauliaus II sekretoriumi kardinolu Stanislawu Dziwiszu.

Kovo 25 d. Šv. Petro aikštėje Benediktas XVI aukojo Mišias ir įteikė naujiesiems kardinolams žiedus – vidinio ryšio su Kristumi ženklus. Homilijoje Šventasis Tėvas sakė, kad kardinolų „dvasinis ir aktyvus artumas“ jam reiškia paramą ir paguodą. Pasak popiežiaus, jo tarnystės tikslas yra ugdyti Bažnyčią į „meilės bendrystę“, padedant visiems tikintiesiems.

Viešpaties apreiškimo šventės proga popiežius pateikė Mariją pavyzdžiu kardinolams. Pasak jo, „marijiškasis pradmuo“ Bažnyčios steigimui buvęs dar labiau „pirminis ir pamatinis“, negu petriškoji tarnyba. Benediktas XVI nurodė Jono Pauliaus II dvasingumą ir jo tarnystę, nuolat siejamą su Marija – Bažnyčios Motina ir Karaliene. Benediktas XVI priminė, kad jo pirmtakas Jonas Paulius II prieš metus įžengė „į skausmingą, bet drauge pergalingą“ savo pontifikato etapą. Paskutiniausias Jono Pauliaus II gyvenimo savaites Benediktas XVI pavadino velykiniu įvykiu.

Žmogaus orumas ir visuotinė gerovė – aukščiausi kriterijai darbo pasaulyje

(KAP) Popiežiaus Benedikto XVI akimis, aukščiausi kriterijai darbo pasaulyje turėtų būti žmogaus orumas ir visuotinė gerovė. Norint tai laiduoti, būtinos teisingos struktūros, atsižvelgiančios į visų žmonių

ir visuomenės gerovę. Per šv. Mišias Šv. Petro katedroje kovo 19-ąją, Šv. Juozapo šventės dieną, popiežius pabrėžė, jog žmogus neturės leistis būti pavergiamas darbo. Darbo nevalia paversti stabu. Benediktas XVI akino tikinčiuosius šiandienėje darbo pasaulio krizėje siekti autentiško solidarumo ir tvarios taikos, išreikškė susirūpinimą dėl, pirmiausia jaunuolių, nedarbo. Kartu jis ragino laikytis savaitinio poilsio bei švęsti sekmadienį. Per pamokslą popiežius, be kita ko, sakė:

„Brangūs broliai ir seserys, šiandien švenčiama Eucharistija, kurioje šventojo Juozapo atminimas jungiamas su gavėnios trečiojo sekmadienio liturginių tekstų žvilgsniu, teikia mums progą Velykų slėpinio šviesoje atkreipti dėmesį į dar vieną svarbų žmogaus egzistencijos aspektą. Turiu galvoje darbo tikrovę, šiandien esančią sparčių bei sudėtingų permainių centre. Daugelyje Biblijos puslapių matyti, jog darbas priklauso pirmapradei žmogaus sąrangai. Sukūręs žmogų pagal savo paveikslą, Kūrėjas paragino jį arti dirvą (plg. *Pr 2, 5–6*). Dėl protėvių nuodėmės darbas tapo sunkiu triūsu (plg. *Pr 3, 6–8*), tačiau dieviškajame plane išlaikė savo vertę nepakitusia. Dievo Sūnus buvo panašus į mus viskuo. Tad daug metų jis buvo atsidavęs darbui ir žinomas kaip „dailidės sūnus“ (*Mt 13, 55*). Bažnyčia visada, ypač paskutiniajame šimtmeityje, domėjosi bei rūpinosi šia sritimi. Tai liudija gausios socialinės Magisteriumo iniciatyvos ir daugybės krikščionybės įkvėptų organizacijų veikla. Darbas žmogui įgyvendinant save bei plėtojant visuomenę yra esmingai svarbus. Todėl jis organizuotinas bei atliktinas visiškos pagarbos žmogaus orumui ir tarnavimo visuotinei gerovei dvasia. Sykiu būtina, kad žmogus neleistų darbui save pavergti, nepavertų jo stabu ir nesiektų atrasti jame galutinę gyvenimo prasmę. Čia, regis, ypač tinka paraginimas, aptinkamas pirmajame skaitinyje: „Atmink ir švęsk šabo dieną. Šešias dienas triūsi ir dirbsi visus savo darbus, bet septintoji diena yra Viešpaties, tavo Dievo, šabas“ (*Iš 20, 8–9*). Šabas yra šventa, tai yra Dievui skirta, diena, leidžianti žmogui geriau suvokti savo egzistencijos bei savo darbo veiklos prasmę. Todėl galima teigti, jog Biblijos mokymo apie darbą viršūnė yra įsakymas ilsėtis. *Bažnyčios socialinio mokymo santraukoje* apie tai sakoma: „Poilsis atveria dirbti turinčiam žmogui pilnatviškesnės laisvės, amžinojo šabo laisvės, perspektyvą (plg. *Žyd 4, 9–10*). Poilsis leidžia žmonėms prisiminti Dievo darbus nuo sukūrimo iki atpirkimo, iš naujo juos išgyventi, suvokti save esant jo kūriniu (*Ef 2, 10*) ir jam, kuris yra jų autorius, dėkoti už gyvenimą bei išlaikymą“ (258)“. „Darbas turi tarnauti tikrajai žmonijos gerovei ir leisti žmogui, kaip pavieniam asmeniui ir bendruomenės nariui, ugdyti ir įgyvendinti savo pašaukimo pilnatvę“ (*Gaudium et spes, 35*). Kad taip įvyktų, neužtenka vien techninės bei profesinės kvalifikacijos, nors ji irgi būtina. Neužtenka nė sukurti teisingą, socialinę, į gerovę orientuotą tvarką. Reikia gyvo dvasingumo, padedančio tikintiesiems tapti šventiems per darbą. Tad jie prieš akis turi šventąjį Juozapą, kuriam kasdien savo rankomis reikėjo rūpintis, kad Šventosios Šeimos poreikiai būtų patenkinti, ir kurį Bažnyčia pateikia kaip darbo globėją. Jo liudijimas rodo, kad žmogus yra darbo subjektas ir pagrindinis veikėjas. Norėčiau šventajam Juozapui patikėti jaunuolius, kuriems, kad pakliūtų į darbo pasaulį, reikia daug stengtis, taip pat bedarbius ir visus, kurie dėl išplitusio nedarbo priversti kęsti nepriteklius. <...> Žvelgdami į didžiuosius šventuosius, teišmoksta krikščionys kiekvienoje darbo srityje liudyti Kristaus, kuris yra tikrojo solidarumo bei tvarios taikos šaltinis, meilę“.

Politikai katalikai neturi remti abortų

(KAP) Politikai katalikai, dalyvaudami priimant su abortais susijusius įstatymus, privalo laikytis savo tikėjimo. Tai viename interviu, skirtame „Time Magazine“, patvirtino nominuotasis Tikėjimo mokymo kongregacijos prefektas kardinolas Williamas Levada. Pasak jo, katalikams privalu laikytis tam tikrų principų kaip Jėzaus Evangelijos dalies. Politikų katalikų, remiančių abortus, derėtų paklausti, kaip jie šią savo poziciją suderina su tikėjimu. „Galbūt jie turėtų garbingai prisipažinti, jog aiškiai neįstengia praktikuoti savo tikėjimo ir kartu būti politikais“, – sakė Tikėjimo mokymo kongregacijos prefektas.

BAŽNYČIOS ŽINIOS

Eina nuo 1996 sausio 15 dienos
du kartus per mėnesį

STEIGĖJAS

Lietuvos Vyskupų Konferencija
Šventaragio 4
Vilnius

LEIDĖJAS

Lietuvos Katalikų Bažnyčios
informacijos centras
Papilio 5, LT-44275 Kaunas

REDAKcinė KOMISIJA

Pirmininkas
arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ
Nariai: vysk. Jonas Boruta SJ
vysk. Jonas Kauneckas
mons. Artūras Jagelavičius
kun. Leonas Povilas Zaremba SJ
kun. Lionginas Virbalas SJ
kun. Kęstutis Rugevičius
Vyskupijų atstovai:
kun. Arūnas Poniškaitis
kun. Domas Gatautas

VYR. REDAKTORIUS

Gediminas Žukas

REDAKTORIAI

Kastantas Lukėnas
Violeta Micevičiūtė
Asta Petraitytė

KORESPONDENTAI

Vita Filipova / Kazlų Rūda
Jūratė Kadusauskaitė / Marijampolė
kun. Žydrūnas Vabuolas / Vilnius
kun. Saulius Stumbra / Klaipėda
Laima Zimkienė / Šiauliai
Inesė Ratnikaitė / Šiauliai
kun. Gediminas Tamošiūnas / Kaišiadorys

ADRESAS

Papilio 5
LT-44275 Kaunas, Lietuva

TELEFONAI

Redakcija: 323 853
Platinimo tarnyba: 322 776
Faksas: 323 853
El. paštas: lkbic@lcn.lt

SPAUDŽIA

LC „Dakra“
Studentų 48a
LT-51367 Kaunas

TIRAŽAS 800 egz.

ISSN 1392-6098

© 2006, „Bažnyčios žinios“